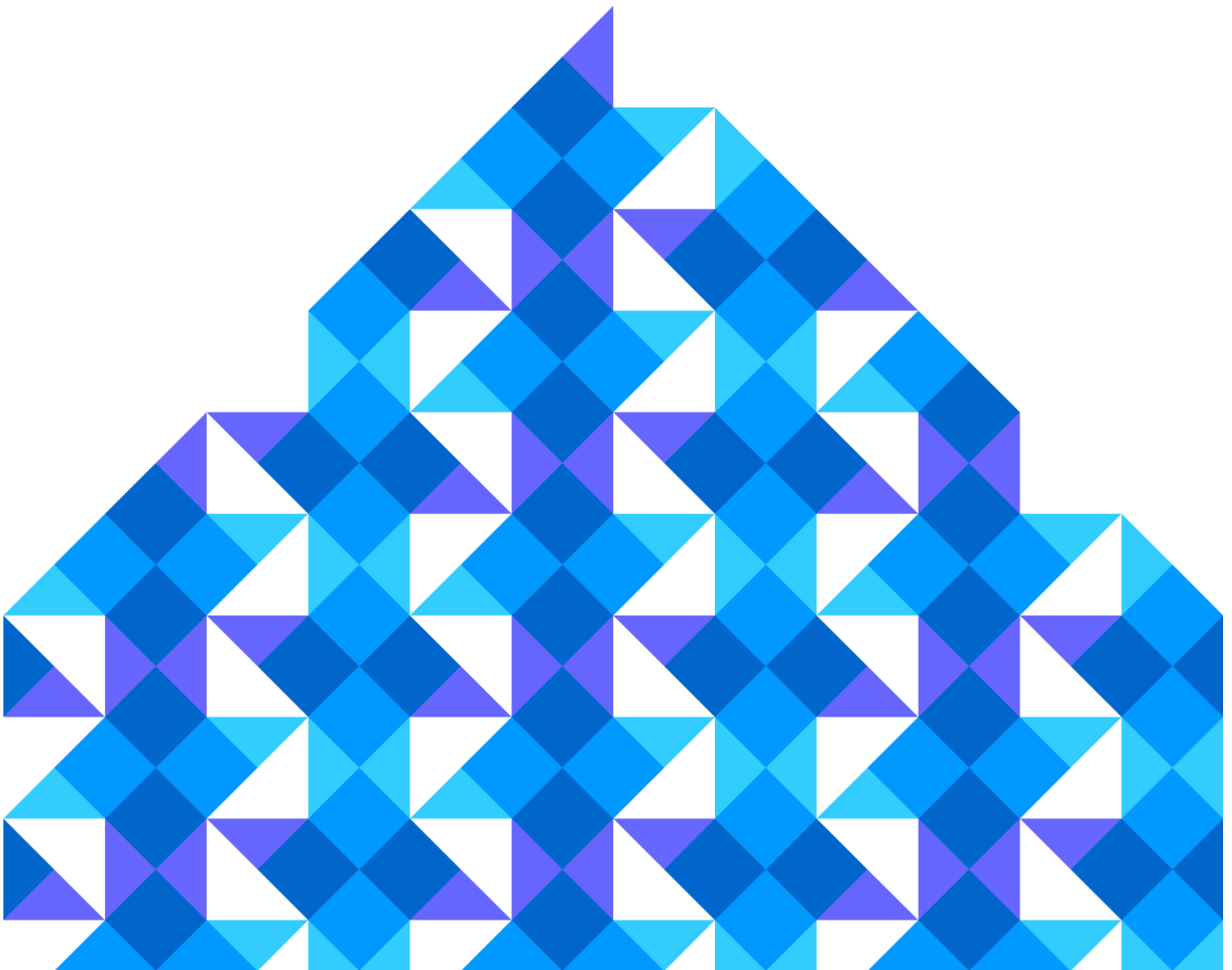

Motverka våld bland barn och unga med funktionsnedsättning

En kartläggning av stödmaterial

Myndigheten för delaktighet arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar.

Myndigheten för delaktighet, 2024

Stödmaterial för att förebygga, upptäcka och utreda våldsutsatthet bland barn och unga med funktionsnedsättning

Nummer: 2024:16

ISBN: 978-91-988780-5-9

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.

Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

E-post: info@mfd.se

Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Inledning	4
Bakgrund	5
Om publikationen	5
Om stödmaterialens uppdelning och redovisning.....	6
Ordlista	8
Slutsatser.....	10
Det finns få material som kan användas i processens alla delar.....	10
Vikten av implementering och spridning.....	10
Generella stödmaterial anpassas till målgruppen.....	11
Behov av ökad kunskap hos yrkesverksamma	11
Förebygga, upptäcka och utreda våld mot barn och unga med funktionsnedsättning.....	13
Förebyggande	13
Upptäckande	14
Utredande.....	14
Stöd och behandling.....	16
Stödmaterial för arbete med våld mot barn och unga med funktionsnedsättning.....	17
Kunskapssammanställningar	18
Allmänna kommunikationsstöd.....	21
Skola och fritid	24
Habilitering, hälsa och sjukvård.....	32
Socialtjänst och rättsväsende.....	37
Referenser	49
Bilagor.....	55
Bilaga 1. Stödmaterial som inte är anpassade till funktionsnedsättning.....	55
Bilaga 2. Aktörer som MFD haft dialoger med.....	60

Inledning

Sverige var det första landet i världen med att förbjuda aga (1979) genom att skriva in lagen mot barnaga i föräldrabalken. Detta historiska beslut markerade att barn, precis som vuxna, har rätt att skyddas från våld. Snart har ett halvt sekel passerat sedan dess, men våld mot barn är fortfarande ett omfattande samhällsproblem. Tusentals drabbas varje år och troligen finns ett stort mörkertal. Våldet tar sig uttryck på olika sätt och kan utövas av anhöriga, vårdpersonal, professionella såsom lärare och assistenter, andra vuxna, men även av andra barn. Det kan även innebära mobbning, i fysiska såväl som digitala miljöer.

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har alla barn och unga rätt till lika skydd och rättigheter, oavsett funktionsförmåga.¹ Trots detta är barn och unga med funktionsnedsättning en särskilt utsatt grupp när det kommer till våld och övergrepp. Detta styrks av både svensk och utländsk forskning. Deras sårbarhet för försummelse, fysiskt och psykiskt våld, sexuella övergrepp och annan form av kränkningar är väldokumenterad. Det är till exempel fyra gånger så vanligt att barn med funktionsnedsättning utsätts för mobbning, misshandel och sexuella övergrepp jämfört med barn i övrigt.² Barn och unga med funktionsnedsättning riskerar också att utsättas för våld inom olika boendeformer, såsom LSS-boenden. Det kan exempelvis handla om kränkande behandling eller tvångs- och begränsningsåtgärder. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har i en undersökning av LSS-boenden för barn och unga identifierat brister i omkring en fjärdedel av boendena.³

MFD har i tidigare publikationer konstaterat att allt kommande utvecklingsarbete kring barn och ungas utsatthet för våld och övergrepp måste beakta och inkludera de särskilda förutsättningar och behov som kan finnas bland barn och unga med funktionsnedsättning.⁴ För att yrkesverksamma ska kunna upptäcka och hjälpa de som utsätts behöver de ha kunskap om våldsutsattheten. Av den anledningen har MFD med hjälp av ett antal forskare tagit fram en kunskapssammanställning.⁵ Syftet med den är att stärka kunskapsutvecklingen inom området och på så sätt

---

¹ Förenta nationerna 1989

² Svedin m.fl. (2022)

³ Vad har IVO sett 2021? lakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2021. IVO 2022.

⁴ Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning Samhällets kunskap, åtgärder och insatser. Myndigheten för delaktighet 2023.

⁵ Fråga, lyssna och förstå: Om att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning. Myndigheten för delaktighet 2024.

skapa bättre förutsättningar för yrkesverksamma att förebygga och upptäcka våldsutsatthet.

Ett viktigt område att beakta i arbetet med att säkerställa barnens rättigheter är kommunikation. För att kunna förbättra upptäckten av våld och stärka skyddet och stödet för våldsutsatta barn krävs ett större fokus på fungerande kommunikation. För att barn ska få möjlighet att komma till tals, så att samhällets olika instanser kan agera och ge skydd i de fall där det krävs, är det nödvändigt att kommunikationen fungerar. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD, slår fast att barn har rätt att använda de kommunikationsstöd som de behöver för att kunna uttrycka sin vilja.⁶ I mars 2023 rekommenderade även FN:s kommitté för barnets rättigheter att Sverige säkerställer rätten för barn med funktionsnedsättning att höras och få lämpligt kommunikationsstöd i allt beslutsfattande som påverkar dem.⁷

De senaste åren har ett antal stödmaterial utvecklats i Sverige i syfte att underlätta samtal om våld med barn och unga med funktionsnedsättning. Att arbeta strukturerat kring frågor om våld har varit en framgångsfaktor, men det har samtidigt funnits svårigheter med att förvalta och sprida dessa stödmaterial så att de kan användas i större utsträckning av yrkesverksamma.

Bakgrund

Mot bakgrund av ovanstående gav regeringen Myndigheten för delaktighet, MFD, i uppdrag att kartlägga och utveckla stödmaterial för att upptäcka och förebygga våldsutsatthet bland barn och unga med funktionsnedsättning. I uppdraget ingår att kartlägga utbudet, tillgången till och behovet av anpassade arbetssätt, metoder och kommunikationsstöd för verksamheter som möter barn och unga med funktionsnedsättning. I uppdraget ingår även att utveckla lämpligt stödmaterial för samtal med barn och unga med vissa funktionsnedsättningar. Det kan till exempel vara intellektuella, kognitiva eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Det som presenteras i denna publikation är resultaten av det kartläggande arbetet. MFD har i sin kartläggning utgått ifrån två vägledande frågor: Vilka stödmaterial finns och hur används de av yrkesverksamma?

Om publikationen

I den här rapporten presenteras stödmaterial för att förebygga, upptäcka och utreda våld mot barn och unga med funktionsnedsättning. Kartläggningen påbörjades med hjälp av en konsult.⁸ Utifrån den första rapport som konsulten tog

---

⁶ Förenta nationerna 2006

⁷ CRC/C/SWE/CO/6–7

⁸ Konsultbolaget Sweco.

fram har MFD kompletterat och fördjupat kartläggningen. Informationen som presenteras här är inhämtad genom en dokumentstudie såväl som genom olika kartläggande och kunskapsinhämtande insatser.⁹ Detta inkluderar arbetsmöten och intervjuer med nyckelaktörer och yrkesverksamma. Även dialoger med sakkunniga vid olika myndigheter och samråd med civilsamhället har genomförts.

Innan stödmaterialen presenteras inleds publikationen med en lista över viktiga begrepp och förklaringar av dessa. Därefter följer ett kapitel med slutsatser som bland annat berör yrkesverksammas behov och förutsättningar, samt det aktuella kunskapsläget. Alla slutsatser har sin grund i de ovan beskrivna kartläggande aktiviteterna.

Med denna publikation vill MFD underlätta arbetet för de som möter personer med funktionsnedsättning i sin vardag. Det kan handla om att man är i behov av inspiration eller konkreta stöd för att hantera en utmaning. MFD vill med denna publikation inte enbart presentera hinder som är kända för många som arbetar med frågorna, utan även ge förslag på hur problem kan överbryggas.

Stödmaterialen som presenteras utgör en ögonblicksbild. Den bilden gör inte anspråk på att vara heltäckande. Några av stödmaterialen kan komma att bli inaktuella, och nya stödmaterial kommer att tillkomma i framtiden. MFD har inte rangordnat eller utvärderat materialen, och kartläggningen ska därför endast ses som ett stöd och en sammanställning. Att ett stödmaterial ingår i sammanställningen ska inte ses som en rekommendation. Det är yrkesverksammas ansvar att undersöka huruvida det svarar mot målgruppens behov. Däremot är det MFD:s förhoppning att den här kartläggningen ska bidra till att de listade materialen får en större spridning, så att deras tilltänkta slutanvändare kan få stöd i sin yrkesutövning.

Om stödmaterialens uppdelning och redovisning

Stödmaterialen som tas upp och beskrivs i rapporten är sådana som helt eller delvis riktar sig till yrkesverksamma som möter målgruppen barn och unga med funktionsnedsättning. Med andra ord har MFD valt att i enlighet med sitt uppdrag särskilt lyfta fram de material som är framtagna för arbete med målgruppen. Stödmaterial som är generella, och som ibland anpassas och justeras av yrkesverksamma, redovisas i bilaga 1.

Stödmaterialen är kategoriserade under avsnitt som speglar deras användningsområden, eller där MFD bedömer att de kan spridas och användas av yrkesverksamma. Dessa avsnitt är *Kunskaps- och sammanställningar*, *Allmänna kommunikationsstöd*, *Skola och fritid*, *Habilitering, hälsa och sjukvård* samt

---

⁹ Alla aktörer som MFD har varit i kontakt med inom ramen för detta uppdrag redovisas i bilaga 2.

Socialtjänst och rättsväsende. Vissa stödmaterial har tagits fram för att användas av flera yrkesgrupper och förekommer därför under fler än ett avsnitt.

I de fall där det är tillämpligt har materialet märkts upp med taggar som illustrerar att de kan användas inom förebyggande, upptäckande eller utredande arbete (mer om den här processen nedan). I de fall där MFD har kunnat hitta evidens för stödmaterial i fråga så framgår det i beskrivningen.

Notera att länkar till de olika stödmaterialens webbsidor inte är inkluderade i texten, utan återfinns i referenslistan.

Ordlista

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) är ett samlingsnamn för olika kommunikationssätt och metoder som stödjer kommunikation mellan människor och hjälper personer med kommunikationssvårigheter att förstå andra och att uttrycka sig.

Funktionshinder är en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Exempel är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Hindren handlar framför allt om bristande tillgänglighet i omgivningen.

Funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada och vara av bestående eller övergående natur.

Hedersrelaterat våld och förtryck, HRV, utövas för att bevara en familjs, en släkts eller en annan grups heder. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet anses vara central men även pojkar och män kan utsättas för våld och kontroll. HRV kan innebära begränsningar i vardagslivet och kring livsval men även omfatta utsatthet för grovt, inklusive dödligt, våld.

Intellektuell funktionsnedsättning, IF, innebär en nedsatt intellektuell förmåga och en samtidig nedsatt adaptiv förmåga, det vill säga hur personen fungerar i vardagen. Det finns stora variationer inom funktionsnedsättningen som delas in i lindrig, medelsvår, svår och mycket svår.

Kognitiv funktionsnedsättning kan uppstå på grund av olika funktionsnedsättningar eller skador som påverkar hjärnan. Det kan till exempel vara neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, intellektuell funktionsnedsättning eller hjärnskada efter olycka eller stroke.

LSS står för lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

LSS-insats står för lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Exempel på LSS-insatser är personlig assistans, bostad med särskild service, korttidstillsyn och ledsagarservice.

Metod kan definieras som den praktiska tillämpningen dvs. själva utförandet. Det är en process som utförs i syfte att nå ett specifikt mål eller att erhålla ett resultat.

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF, är ett samlingsnamn för olika tillstånd som påverkar hur hjärnan och nervsystemet fungerar och hanterar information. Begreppet inkluderar tillstånd som adhd, autism och språkstörning, dyslexi, dyskalkyli, motoriska problem samt tics och Tourettes syndrom. Det är vanligt med kombinationer av NPF-diagnoser som till exempel autism och språkstörning.

Nära relation kan innebära relationer mellan personer som till exempel är gifta, sambo, särbo, föräldrar, barn eller syskon. Flera personer med funktionsnedsättning har även andra personer i sin vardag, som vårdpersonal och personal i insatser enligt LSS eller SoL. Det kan innebära andra former av nära relationer än för en person som saknar ett vård- eller stödbehov.

Psykiska funktionsnedsättningar innebär en varaktig funktionsnedsättning som försvårar för en individ att leva ett liv som andra. Tillståndet är inte statiskt utan varierar ofta över tid. En person med psykisk funktionsnedsättning kan periodvis fungera som andra men ibland ha stora svårigheter i vardagslivet.

SoL - SoL står för socialtjänstlagen (2001:453).

Stödmaterial eller bara *material*, samlingsnamn som MFD använder i denna publikation för att beteckna metoder, arbetssätt, kommunikationsstöd, utbildningar och andra material som yrkesverksamma använder i arbetet med att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning.

Särskild sårbarhet för våld innebär att en grupp är utsatt i särskilt hög grad, eller att brotten ger upphov till särskilt allvarliga konsekvenser för den som utsätts.

Tillgänglighet innebär att personer med funktionsnedsättning har tillträde till den fysisk och digital miljö, transporter och anläggningar samt tillgång till information, kommunikation, varor, produkter och tjänster på lika villkor som andra.

Våld kan handla om brottsliga gärningar men kan också vara handlingar som inte definieras som brott som till exempel nedsättande kommentarer, ekonomiskt utnyttjande, försummelse och isolering från vänner och familj. Socialstyrelsens definition av våld omfattar fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Den nationella strategin för att bekämpa mäns våld mot kvinnor inkluderar olika våldstyper som hedersrelaterat våld och förtryck, könsstympning av flickor och kvinnor samt prostitution och människohandel.

Våld mot barn avser enligt FN:s barnrättskommittés definition alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försummelse, misshandel eller utnyttjande samt sexuella övergrepp mot barn. Kommittén understryker att både vuxna och barn kan vara våldsutövare.

Slutsatser

Några av slutsatserna i denna publikation är generella och knutna till stödmaterialens användning i stort. Andra är kopplade till specifika delar av processen. I det här kapitlet beskrivs generella slutsatser kring hur olika material används, vilka brister som har identifierats under kartläggningens gång, samt förslag på hur dessa brister kan åtgärdas. I nästa kapitel beskrivs de olika delarna av processen, det vill säga förebyggande, upptäckande och utredande arbete, såväl som slutsatser som är specifika för de olika delarna.

Det finns få material som kan användas i processens alla delar

Av de yrkesverksamma som MFD har varit i kontakt med är det få personer som känner till eller använder stödmaterial som både har fokus på att förebygga, upptäcka eller utreda våld och som är anpassade till målgruppen. En yrkesverksam inom skolan säger exempelvis:

Att hitta bra metoder är en utmaning när det gäller barn med funktionsnedsättning. Nästan oavsett vilka metoder man letar upp så är de gjorda generellt för skolbarn eller för skolungdomar. Om man är liten eller har funktionsnedsättning finns det inte så mycket.

En del av denna problematik är de utmaningar som kommer med den naturliga uppdelning och specialisering som finns i olika verksamheter. Vissa upplever det som att det finns två olika världar av yrkesverksamma som sällan möts. Den ena är våldsvärlden och den andra funktionsnedsättningsvärlden. Hos vissa yrkesverksamma finns det en känsla av att arbetet sker i stuprör och att det krävs bättre kommunikation och mer samarbete mellan olika professioner och sektorer som möter barn och unga med funktionsnedsättning. Detta inkluderar socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolor och andra samhällsaktörer.

Sådana brister kan exempelvis överbryggas genom initiering av samverkan och utbyten mellan olika verksamheter. Detta kan vara ett sätt att underlätta situationen för målgruppen, men också en möjlighet för yrkesverksamma att utbyta information om användbara metoder, arbetssätt och rutiner. Oavsett om det som behövs är samverkan över organisationsgränserna eller intern samverkan är det viktigt med upparbetade rutiner och tydliga samarbetsytor.

Vikten av implementering och spridning

En annan uppfattning bland yrkesverksamma som MFD har varit i kontakt med är att implementering och spridning av befintliga material är centralt. Den här uppfattningen knyter an till den föregående slutsatsen och understryker vikten av att sprida det som finns. Det är med andra ord avgörande att de metoder, arbetssätt

och andra stöd som redan är framtagna ska nå sina slutanvändare. Det är också önskvärt att slutanvändarna ska känna sig bekväma med att använda dem. För vissa grupper av yrkesverksamma är arbete med våldsrelaterade frågor sällan förekommande. För andra grupper är det arbetet med målgruppen barn och unga med funktionsnedsättning som hör till ovanligheterna.

Att öka materialens tillgänglighet är en av målsättningarna med denna publikation. Men även i myndighetens fortsatta arbete inom det här området kommer frågor som rör tillgänglighet, implementering och möjligheten att öva upp sin färdighet att vara viktiga inslag.

Generella stödmaterial anpassas till målgruppen

Eftersom många yrkesverksamma upplever att de saknar stödmaterial som fokuserar på våld och funktionsnedsättning förekommer det att yrkesverksamma anpassar generella material. Det kan exempelvis röra sig om metoder som inte är specifikt framtagna för att användas med barn och unga med funktionsnedsättning. Sådana anpassningar benämns ofta som ”hantverk” som förfinas över tid. Det kan handla om att anpassa metoder med fokus på våld till den specifika målgruppen, eller att anpassa kommunikationsmetoder avsedda för målgruppen till att gälla våld.

De metoder som har tydligt fokus på våld och som nämns är PATRIARK och FREDA. Båda är bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer. Ingen av metoderna är framtagen med fokus på barn och unga med funktionsnedsättning. Något som efterfrågas inom socialtjänst och utförarverksamhet är kompletterande stöd kring FREDA. Med andra ord information om hur verktyget kan användas för att samtala om våld med ett barn med exempelvis kognitiv funktionsnedsättning, intellektuell funktionsnedsättning eller språkstörning.

Att anpassa befintliga metoder behöver inte nödvändigtvis vara ett problem. Tvärtom är anpassningar nödvändiga för att metoderna ska fungera i specifika kontexter och i relation till de individer som yrkesverksamma möter. Detta gäller generella metoder såväl som metoder som är framtagna för samtal om våld med målgruppen. Samtal med yrkesverksamma visar att arbetet alltid kräver mycket anpassning utifrån vilket barn eller vilken ung person det är som utreds och vilka specifika behov och förutsättningar personen har.

Behov av ökad kunskap hos yrkesverksamma

Den här kartläggningen fokuserar på metoder, arbetssätt och andra material som används för att förebygga, upptäcka och utreda våld. Flera yrkesverksamma uppmärksammar dock att den grundläggande kunskapen om frågorna i förhållande till målgruppen är mycket låg. De menar att behovet av en kunskapshöjning är större än behovet av att ta fram specifika stödmaterial. Bland

annat nämner några intervjupersoner att det behövs ökad kunskap om hur utsattheten ser ut och tar sig uttryck inom olika arenor där de unga vistas – exempelvis den anpassade skolan och LSS-verksamhet. En intervjuperson säger:

Det är mer centralt att få till stånd sådan kunskap än specifika metoder. Vi behöver förstå utgångsläget för att veta hur man ska arbeta vidare. Idag upplever man inte att det finns kunskap om utsatthetens former och frekvens med mera. Då är det svårt att ens börja jobba aktivt för att förebygga och upptäcka.

Det är värt att notera att behovet av en generell kunskapshöjning inte bara finns hos yrkesverksamma. Även föräldrar, och inte minst de barn och unga som själva har en funktionsnedsättning, är i behov av en kunskapshöjning. Senare i denna rapport presenteras ett flertal utbildningar som kan användas i syfte att höja kunskapsnivån och synliggöra den särskilda utsatthet som finns hos målgruppen.

Ytterligare en viktig del som lyfts är behovet av att få till beteendeförändringar hos yrkesverksamma. Detta för att medvetenheten om målgruppens våldsutsatthet ska bli en naturlig aspekt av arbetet. Verksamheter är ofta ansträngda och har många prioriterade frågor att ta ställning till. Personalomsättningen inom vissa verksamheter är hög, vilket gör det svårt att behålla viktig kompetens inom organisationen och arbeta långsiktigt med frågorna. En workshopdeltagare uttrycker det på följande vis:

Jag vill nog trycka på tillgängligheten för all personal och implementeringen (...). Vi sitter i besparingstider på alla håll och kanter, så att arbeta med våld är en del som många avstår ifrån, då det är svårt och känsligt. Det behöver verkligen in i de strukturer som finns i organisationerna för att stanna kvar som en del i allas uppdrag att arbeta med.

Ett sätt att arbeta effektivt i ljuset av sådana förutsättningar skulle exempelvis kunna vara att verksamheterna i fråga tar fram material som kan användas på arbetsplatsträffar, exempelvis checklistor och reflektionsmaterial. Det kan också vara en god idé att inkludera information om våld och funktionsnedsättning i introduktionsutbildningar.

När det gäller material som kan användas på arbetsplatsträffar, planeringsdagar eller liknande vill MFD tipsa om Socialstyrelsens *Användarhandledning och talarstöd för presentations- och reflektionsmaterial om Våld mot barn med funktionsnedsättning*. Materialet är tillgängligt på Socialstyrelsens webbsida och beskrivs närmare i avsnittet Socialtjänst och rättsväsende.

Förebygga, upptäcka och utreda våld mot barn och unga med funktionsnedsättning

Att bekämpa våld mot barn och unga med funktionsnedsättning är en komplex kedja som sträcker sig över flera steg. Det är en kedja som involverar förebyggande åtgärder samt upptäckt och utredning av misstänkta fall av våldsutövande. Varje steg är avgörande för att säkerställa skyddet för barn och unga med funktionsnedsättning och ge dem en möjlighet att komma till tals.

Förebyggande

Det förebyggande arbetet består bland annat av medvetandegörande och kunskapshöjande insatser riktade mot yrkesverksamma, men också mot barn och unga med funktionsnedsättning. Många i den gruppen lever i beroendeställning till personer i sin omgivning. För att denna beroendeställning inte ska missbrukas av andra är det viktigt att barn och unga med funktionsnedsättning blir stärkta i sin egenmakt och sin integritet. Det kan exempelvis handla om att medvetandegöra gränsen mellan acceptabelt och oacceptabelt beteende.

Enligt yrkesverksamma som MFD har varit i kontakt med är det ovanligt att skolpersonal använder specifika förebyggande metoder eller arbetssätt. De tar istället fram egna material, i synnerhet i samtal om svårare ämnen. Ett sätt att arbeta våldsförebyggande inom skolektorn är till exempel att prata om normer och rättigheter med eleverna.

Inom socialtjänsten tas utbildningsmaterial och andra underlag fram lokalt och sprids inom en enskild kommun. Det förebyggande arbetet består också av insatser riktade direkt till barn och unga med funktionsnedsättning. Sådana insatser är av generell karaktär och berör sällan våld, utan syftar främst till att stärka målgruppens kunskap om sina rättigheter och förmåga att berätta om olika erfarenheter. Ett exempel på detta är att yrkesverksamma inom anpassad skola och LSS-verksamhet arbetar utifrån barnkonventionen eller diskuterar frågor om sexualitet och samtycke med målgruppen.

I detta sammanhang är det värt att nämna att rätten till alternativ och kompletterande kommunikation är inskriven i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och inte någonting som kan väljas bort. Därför bör allt förebyggande arbete, oavsett vilka former det tar sig uttryck, utgå från barnets eller den unga personens förutsättningar och behov. Detta gäller i synnerhet när det kommer till rätten att göra sin röst hörd.

Vanliga förebyggande instanser är skolan, fritidssektorn, idrottsverksamheter, dagliga verksamheter och LSS-boenden.

Upptäckande

Det upptäckande arbetet handlar om att uppmärksamma signaler och våga ställa frågor i de fall där det finns misstanke om våldsutsatthet eller våldsutövande. För det upptäckande arbetet visar kartläggningen att yrkesverksamma utgår från bildstöd som finns framtagna för att kommunicera kring våld. Bildstöden används till exempel i kombination med interna rutiner för att fråga om våldsutsatthet.

Länken mellan upptäckande till utredande arbete upplevs av vissa inte fungera tillräckligt bra. Det beror, enligt intervjupersonerna, på att yrkesverksamma som möter målgruppen inte har tillräcklig erfarenhet och kännedom om metoder för att upptäcka våldet. De saknar också kunskap om hur de ska föra ärendena vidare.

Brister i det upptäckande arbetet kan resultera i att utredande instanser som socialtjänst och polis inte får det kvalitativa och tillförlitliga material de behöver för att kunna komma fram till korrekta beslut. Detta kan i sin tur leda till att processens tredje steg, det utredande steget, inte kan fullgöras och att våldsproblematiken kvarstår.

Vanliga instanser som har möjlighet att upptäcka våld är skolan, socialtjänsten samt hälso-och sjukvården.

Utredande

Utredande arbete syftar till att erbjuda skydd och insatser till utsatta barn och unga, samt få fram tillförlitliga vittnesmål som kan användas i en rättslig kontext. I samtal med yrkesverksamma som arbetar med utredning av våld framkommer att det finns fungerande arbetssätt anpassade för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning. Yrkesverksamma uppger att de använder anpassade metoder i samband med utredningar av barn som misstänks vara utsatta. Oavsett om man arbetar på socialtjänsten eller inom någon annan organisation kopplar man sällan ihop sitt utredningsarbete med en publicerad eller specifik metod. Arbetet beskrivs snarare som en form av hantverk som förfinats över tid. Metoderna kan vara allt från att använda dockor, visa bilder och rita eller leka tillsammans. Det framkommer att arbetssättet alltid kräver anpassning utifrån barnets unika och specifika behov och förutsättningar.

Det framkommer också att yrkesverksamma i det utredande arbetet använder alternativa och kompletterande kommunikationsstöd som är framtagna för att prata om våld. Metoder för att utreda utsatthet, stöd- och skyddsbehov hos barn och unga med funktionsnedsättning är lokala produkter som arbetats fram över tid och som sällan sprids utanför det lokala sammanhanget. Detta försvårar till exempel utvärdering och spridning av fungerande arbetssätt.

Det saknas idag utvärderade kommunikationsstödsmaterial och utbildningspaket för att ha utredande samtal om våld, men pågående forskningsstudier inom området ger förhoppningar om ökad kunskap.¹⁰

En synpunkt som lyfts av yrkesverksamma är att det ofta finns föreställningar om att barn inte kan vara tillförlitliga vittnen, eller att förhör per definition är skadliga för dem. Sådana föreställningar kan hindra yrkesverksamma från att anmäla misstänkt våldsutsatthet, eftersom en anmälan enligt ett sådant synsätt inte fyller någon funktion och dessutom riskerar att göra situationen värre för barnet i fråga. Trots att barn med funktionsnedsättning är mer våldsutsatta än andra är de underrepresenterade i brottsutredningar.¹¹

Det utredande arbetet genomförs av aktörer som socialtjänst, polis och Barnahus.¹²

Bilden nedan visar kedjans alla tre delar, där varje del innehåller exempel på stödmaterial som inkluderas i denna kartläggning.

Förebygga	Upptäcka	Utreda
<ul style="list-style-type: none"> • Det handlar om trygghet • Trygg Idrott • Förstå familjen • Undervisa om våld	<ul style="list-style-type: none"> • Reda ut häfte om våld • Individens behov i centrum, IBIC • Något har hänt • Utbildningsmaterial om funktionsnedsättning och våldsutsatthet	<ul style="list-style-type: none"> • Våld mot barn med funktionsnedsättning. För socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården • Metoder och verktyg vid samtal med barn inom socialtjänsten • Våld i nära relationer • Barnförhör m.m.

Det finns inte alltid en klar uppdelning mellan förebyggande, upptäckande och utredande arbete. De tre delarna är dessutom beroende av varandra, och det är inte ovanligt att en och samma verksamhet arbetar med flera olika delar av processen. Dock kan det vara praktiskt för yrkesverksamma att försöka lokalisera vilken del/vilka delar av processen som den egna verksamheten omfattar. På så sätt kan det bli lättare att tydliggöra sitt eget och andras ansvar och därmed förstå sin plats

---

¹⁰ Nyberg, Fråga, lyssna och förstå MFD 2024

¹¹ Landström, Fråga, lyssna och förstå. MFD 2024.

¹² Barnahus är en modell där polis, åklagare, socialtjänst och hälso- och sjukvård samverkar när ett barn misstänks ha varit utsatt för vålds- eller sexualbrott.

i processen. När man har förstått sin plats i processen kan man använda sig av nedanstående frågor för att utvärdera situationen.

- Finns det goda förutsättningar för barn och unga med funktionsnedsättning som man kommer i kontakt med att göra sin röst hörd?
- Vilka delar av processen fungerar bra när det kommer till kommunikation mellan barn och unga med funktionsnedsättning och yrkesverksamma i ens verksamhet?
- Vilka delar av processen riskerar att vara ”svaga”?
- Vilka instanser föregår det egna verksamhetsuppdraget och vad behövs från dem?
- På vilket sätt bidrar ens arbete med underlag till de instanser som tar vid? (eller som ens verksamhet samverkar med)?

Stöd och behandling

Även om det behandlande och stödjande steget inte ingår i MFD:s uppdrag har ett antal stödmaterial som används i behandlande och stödjande syfte framkommit i kartläggningen. Därutöver är stöd och behandling ofta det som upptäckande och utredande insatser mynnar ut i. MFD har därför inkluderat denna aspekt i sammanställningen av stödmaterial (se avsnitt Habilitering, hälsa och sjukvård).

Stödmaterial för arbete med våld mot barn och unga med funktionsnedsättning

Kunskapssammanställningar

I detta avsnitt redovisas ett antal publikationer som behandlar våldsutsatthet hos barn och unga med funktionsnedsättning. Dessa publikationer har nära kopplingar till forskning inom området och kan användas för att få en bild av kunskapsläget.

Fråga, lyssna & förstå - om att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning

Myndigheten för delaktighet (MFD)

Förebygga

Upptäcka

Utreda

Kunskapssammanställning med elva artiklar från 21 forskare. Ett syfte med kunskapssammanställningen är att sprida kunskap om den särskilda sårbarhet för våld som barn och unga med funktionsnedsättning lever med. Ett annat syfte är att visa på behovet av anpassade kommunikationsstöd, för att målgruppen ska kunna uttrycka sina åsikter, erfarenheter och behov. Målet är att yrkesverksamma ska få bättre förutsättningar att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning.

Artiklarna presenteras utifrån två kapitel. Det första kapitlet fokuserar på den särskilda utsattheten för våld som en funktionsnedsättning kan innebära, medan det andra kapitlet handlar om hur det går att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning.

Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning. Samhällets kunskap, åtgärder och insatser

Myndigheten för delaktighet (MFD)

Förebygga

Upptäcka

Utreda

En sammanställning från forskning och undersökningar om våld utsatthet bland personer med funktionsnedsättning. I den här rapporten redovisas MFD:s kartläggning av samhällsaktörernas kunskap samt vilka kunskapsstöd, åtgärder och insatser som statliga myndigheter, regioner och kommuner använder för att förebygga, upptäcka och hantera våld utsatthet bland personer med funktionsnedsättning.

Våld mot personer med funktionsnedsättning. Om utsatthet och förekomst av våld

Myndigheten för delaktighet (MFD)

Förebygga

Upptäcka

Utreda

Aktuell kunskap från forskning och undersökningar om olika våldstyper och hur de kan påverkas av att leva med en eller flera funktionsnedsättningar. I rapporten presenteras också slutsatser från MFD:s sammanställning av kunskap från forskning och undersökningar om hur förekomsten av våld ser ut bland flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Genväg till forskning. Våldsutsatthet bland barn och unga med funktionsnedsättning

Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer (VKV)

Förebygga

Upptäcka

Utreda

Forskningsbaserade faktablad som presenterar översikter om forskning inom VKV:s uppdragsområden och med direkt relevans för praktiker. Huvuddelen av artiklarna som publikationen refererar till handlar om barn och unga under 18 år. Områden som berörs är förekomst, risker och prevention, identifiering, konsekvenser av våldet samt stöd och behandling.

Allmänna kommunikationsstöd

I detta avsnitt kan läsaren hitta kommunikationsstöd som är framtagna för att underlätta kommunikation, exempelvis för personer som har svårt att förstå eller använda tal. Dessa stöd kan användas för olika ämnen och sammanhang.

Samtalsmatta (Talking Mats)

Talking Mats Ltd.

En samtalsmatta består av en matta (till exempel en dörmatta) och tre olika uppsättningar med bilder. Bilder för en visuell skala, bilder för samtalsämnen och bilder för frågeställningar som relaterar till samtalsämnet. Samtalsmatta möjliggör för personer i olika åldrar och med olika typer av kommunikativa och kognitiva utmaningar att uttrycka sina åsikter och aktivt delta i planering och beslutsfattande. Genom att använda samtalsmattan får man möjlighet att utforska nya perspektiv och reflektera över sina egna tankar. Dess användningsområde sträcker sig över olika situationer, verksamheter och miljöer.

Samtalsmatta integreras alltid med individens existerande kommunikationsmetoder, inklusive tecken som AKK, bild- eller symbolkartor, talapparater och datorer. Samtalsmatta har måttlig till stark evidens.

RättVisat

Bräcke diakoni

Digitalt kommunikationsstöd (app) som innehåller en digital informationspärm och ett digitalt kommunikationspass, där användaren kan lägga in alla uppgifter om sig själv som den vill att andra ska känna till. Appens syfte är att underlätta kommunikationen för personer med funktionsnedsättning, i synnerhet barn och unga som har stora svårigheter med sin verbala kommunikation. Appens målgrupp är även föräldrar och personer som barnet möter i sin vardag, till exempel pedagoger, boendepersonal, habiliteringspersonal och assistenter.

Lär om kommunikationsstöd

Västra Götalandsregionen/Dart (specialistenhet för kommunikationsstöd och digital delaktighet)

Vägledning och inspiration för arbete med kommunikationsstöd i form av filmer, korta informativa texter och tips på läsning. Syftet med materialet är att underlätta kommunikation. Målgruppen är personer med kommunikationssvårigheter, föräldrar och närstående samt personal inom exempelvis habilitering, skola, daglig verksamhet, sjukvård och socialtjänst.

AKK som kommunikationsstöd

Socialstyrelsen

Webbaserad utbildning om alternativ och kompletterande kommunikation, AKK, som kommunikationsstöd. Syftet med utbildningen är att användaren ska få kunskaper för att kunna tillämpa AKK på sin arbetsplats. Utbildningen är utformad för att i första hand genomföras i grupp, exempelvis på arbetsplatsens verksamhetsmöten, men går även att genomföra individuellt. Till materialet hör

även ett arbetshäfte med övningar kopplade till respektive kapitel. Utbildningen vänder sig främst chefer och anställda inom LSS-verksamheter.

Ritprata

Stiftelsen Autism

En app som kan användas för att visualisera situationer och sätta fokus på ett samtal. Syftet med appen är att göra det lättare att förstå vad som händer i samspelet mellan människor, något som kan vara extra svårt för personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, till exempel en autismspektrumdiagnos. Ritprata innehåller färdiga figurer och illustrationer för att skapa sociala berättelser och seriesamtal. Användaren kan även rita, skriva, spela in ljud, använda kameran och infoga egna bilder. Ritprata är framtagen i samråd med barn, föräldrar, pedagoger och andra kunniga inom området.

Samtalskartor

DHB-Riksförbundet för döva hörselskadade och barn med språkstörning

Samtalskartor kallas även för pratkartor eller kommunikationskartor och är framtagna för familjer som har barn som är döva, hörselskadade eller har språkstörning med eller utan flerfunktionsnedsättning. Samtalskartorna kan hängas upp på väggen i alla rum med passande ordförråd. På det sättet kan användarna prata i badrummet, köket och hallen.

KomBo- Kommunikationsstöd till personer med kommunikativa svårigheter i boende och daglig verksamhet

Västra Götalandsregionen

KomBo är ett projekt som syftar till att utveckla en modell för implementering av evidensbaserat kommunikationsstöd och AKK i LSS-verksamheter. Syftet är att öka möjligheterna för personer med nedsatt kommunikationsförmåga att få sina rättigheter tillgodosedda i sitt boende eller vid sin dagliga verksamhet.

Skola och fritid

I detta avsnitt presenteras metoder, utbildningar och andra stödmaterial som kan användas av skolpersonal, men också i samband med fritidsaktiviteter som idrott och kultur.

Mitt vuxenliv – livskunskap

Riksförbundet FUB

Förebygga

Metodmaterial för att stärka informerade val om vuxenlivet och om föräldraskap, med hänvisningar till anpassad gymnasieskolas styrdokument. Målgruppen är unga med intellektuell funktionsnedsättning som går i anpassad gymnasieskola. Materialet har tagits fram i tre versioner:

- För den som vill utforska vuxenlivet
- För personal i skolan med hänvisningar till styrdokument för anpassad gymnasieskola
- För personal och anhöriga som stöttar personer med intellektuell funktionsnedsättning och andra kognitiva svårigheter att utforska vuxenlivet

Rätt att veta – utbildning om hedersrelaterat våld och förtryck

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)

Förebygga

Upptäcka

Webbaserad utbildning som vänder sig till yrkesverksamma som möter unga. I utbildningen inkluderas perspektiven Hbtqi, intellektuell funktionsnedsättning och utsatthet för rasism. Den tar cirka en och en halv timme att genomföra, men det går bra att pausa och återuppta utbildningen vid ett senare tillfälle. Utbildningen är kostnadsfri och kan exempelvis användas inom fritid, civilsamhälle, skola, och socialtjänst.

Det finns stunder

Utvecklingscentrum Dubbel Utsatt och Bräcke Diakoni

Förebygga

Upptäcka

Utbildningsmaterial för yrkesverksamma. Det finns stunder syftar till att genom film och övningar öka kunskapen om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Målsättningen är att genom en kunskapshöjning förbättra möjligheterna att upptäcka, agera och stödja personer som är utsatta för våld.

Det finns stunder består av fem filmer samt ett tryckt pedagogiskt material. Filmerna behandlar teman som beroende, bemötande, utsatthet, försummelse och osynlighet. Dessa filmer ger gemensamma berättelser att reflektera över. Detta stödmaterial är inte kostnadsfritt.

Nå vidare

Föreningen TRIS – Tjejers rätt i samhället.

Förebygga

Gruppmaterial som syftar till att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck bland unga med funktionsnedsättning. Materialet riktar sig till personal på anpassad grund- och gymnasieskola, men kan också användas för yrkesverksamma inom daglig verksamhet. Gruppmaterialets första del består av en grundläggande beskrivning av den hedersrelaterade värdegrunden och vad den får för konsekvenser för unga personer med intellektuell funktionsnedsättning. Gruppmaterialets andra del består av instruktioner för gruppövningar uppdelade på åtta träffar och tips för en avslutningsträff. Gruppmaterialet ska ses som en bank av övningar där den som är gruppansvarig har möjlighet att anpassa träffarna utifrån de aktuella deltagarna.

Sex- och samlevnadsundervisning i anpassad skola

Skolverket

Förebygga

Upptäcka

Utreda

Stödmaterial där sex- och samlevnadsundervisningens betydelse diskuteras i ljuset av skolans arbete med att främja en trygg skolmiljö, till exempel när det gäller att förebygga sexuella trakasserier och andra former av kränkningar. I det förebyggande arbetet finns kunskapsstöd som riktar sig till skolpersonal i anpassad skola. I stödmaterialet beskrivs också betydelsen av lärarens roll i undervisningen och vikten av rektorns ledarskap. För att omsätta innehållet i stödmaterialet till den egna verksamhetens praktik avslutas varje avsnitt med reflektionsfrågor. De kan användas enskilt eller för gemensamma samtal med personal. I rekommendationer för undervisningen görs ingen tydlig skillnad mellan olika åldrar och årskurser.

Ingen ska bli gömd och glömd

Tjejers rätt i samhället (TRIS)

Förebygga

En lättläst bok om hedersrelaterat våld och förtryck i relation till intellektuell funktionsnedsättning. Målet är att unga med intellektuell funktionsnedsättning ska vara informerade om olika former av våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt hur våldet kan uttrycka sig. Boken förmedlar detta innehåll genom anpassad text och Pictogrambilder från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Även personal i olika verksamheter som kommer i kontakt med målgruppen kan använda boken som informationsmaterial i kompetenshöjande syfte.

Äkta man

RFSU Stockholm, Svenska Dövidrottsförbundet (SDI), Riksteatern Crea och Sveriges Dövas Projekt.

Förebygga

Ett treårigt Arvsfondsprojekt som drevs gemensamt mellan de ovan nämnda aktörerna mellan augusti 2020 och augusti 2022. Syftet med projektet var att arbeta våldspreventivt mot övergrepp och sexuellt våld. Genom olika aktiviteter och workshops skapade man arenor och öppnade upp för samtal och reflektioner kring machokultur och maskulinitetsnormer och hur det påverkar livet och vardagen i praktiken. Projektets målgrupp var döva och hörselskadade killar och män, samt killar och män med dövblindhet.

Snacka tryggt om våld mot barn

Rädda barnen, Barnafrid

Upptäcka

Material som har tagits fram i syfte att göra det lättare att prata om våld mot barn, för både vuxna och barn. Materialet riktar sig till vuxna och barn från årskurs fyra i grundskolan och anpassad skola och består av tre steg. I steg ett rustas alla vuxna i skolan med kunskap. I steg två får alla elever i årskurs fyra lära sig om våld mot barn tillsammans med flera vuxna. I steg tre finns extra stöd till elevhälsan på skolan. Målet är att genom de tre stegen se till så att alla får kunskap utifrån sin roll och sina förutsättningar. Alla vuxna ges möjlighet att öva på svåra samtal. En annan ambition med materialet är att hjälpa alla vuxna på skolan att etablera kontakt med socialtjänsten och ge stöd för rutiner på skolan vid oro för ett barn.

Lärarhandledning för bildstödd utbildning om våld

Västra Götalandsregionen

Förebygga

Detta undervisningsmaterial har tagits fram för personal inom anpassad skola, daglig verksamhet eller likande verksamheter som möter elever med kognitiva eller kommunikativa svårigheter. Undervisningsmaterialet finns i två upplagor, en anpassad till grundskolan och en anpassad till gymnasieskolan. Materialet innehåller instruktioner till lärare för bildstödd utbildning och tips på övningar som behandlar fysiskt, ekonomiskt, psykiskt och sexuellt våld. I materialet ingår också kommunikationskort som innehåller bilder för att samtala om olika typer av våld och bildkort för att sammanfatta och utvärdera varje lektion.

Det handlar om trygghet

Rädda Barnens Riksförbund

Förebygga

Pågående projekt där målet är att höja kunskapen om barns våldsutsatthet och normalisera samtal om våld. Syftet är att fler barn som har varit utsatta för våld ska få hjälp i ett tidigt skede för att lindra effekterna av våldet, däribland psykisk ohälsa.

Målgruppen är barn i årskurs fyra och barn i anpassad skola och de deltar genom barnråd som initieras vid projektstart och som sedan kontinuerligt fungerar rådgivande och samskapande. Projektet når även lärare, elevhälsa och personal inom socialtjänsten.

I projektet utvecklas ett metodstöd för skola och anpassad skola som även inkluderar framtagning av ett interaktivt digitalt verktyg för att öva på svåra samtal. Metodstödet testas inom skolor och av samarbetsaktörer i två regioner. Därefter ska det spridas till övriga landet och andra aktörer. Det framtagna materialet kommer att bli avgiftsfritt och tillgängligt via en plattform och Rädda Barnen kommer att erbjuda stöd till andra skolor som vill implementera materialet.

Trygg Idrott

Svenska Parasportförbundet

Förebygga

Material som syftar till att förebygga övergrepp, kränkningar och mobbning inom idrotten. Materialet innehåller diskussionskort som handlar om trygghet och tar upp ämnena ”jag”, ”relationer”, ”trygghet” och ”idrott”. Diskussionskorterna är framtagna för att ge möjlighet till samtal och reflektion kring saker som berör de olika ämnena. Till diskussionskorterna finns lärgruppsmaterial som kan användas i träningsgrupper för att tillsammans prata om trygghet. I lärgruppsmaterialet finns ett informationshäfte, praktiska övningar och uppgifter som kan göras på plats eller hemma. Projektet har också tagit fram en webbutbildning som riktar sig till ledare och tränare. Utbildningen är digital och har två olika teman: ledarskap och trygghet. Hela utbildningen tar cirka 30 minuter att genomföra. Materialet kommer inom kort att lanseras och distribueras till distriktsförbunden.

På Svenska Parasportförbundets webbplats finns även en checklista som föreningar kan använda för att stärka sitt förebyggande arbete och skapa trygga idrottsmiljöer. Checklistan uppmanar föreningar att bland annat skapa en handlingsplan för hur föreningen ska agera om något inträffar, utnämna en person

med ansvar för säkerhetsarbetet och etablera rutiner för uppvisande av utdrag ur belastningsregistret för ledare.

Responsible Behavior with Younger Children (RBYC)

Moore Center for the Prevention of Child Sexual Abuse, Johns Hopkins University

Förebygga

Responsible Behavior with Younger Children (RBYC) är ett klassrumsbaserat program som är framtaget i syfte att förhindra sexuella övergrepp mot barn bland tonåringar, där andra minderåriga är utövare. Målgruppen är barn mellan 11–13 år. Programmet lär dem att interagera på ett ansvarsfullt sätt med yngre barn genom 10 sessioner. Det kan användas enskilt eller integreras med andra klasser och kräver minimala resurser.

En initial studie visade lovande resultat, där elever som deltagit rapporterade ökad kunskap om utvecklingsmässiga skillnader och sexuella övergrepp. Även om urvalet var litet och effekterna relativt måttliga, indikerar resultaten att RBYC har potential att förebygga uppkomsten av problematiskt sexuellt beteende.

En variant för anpassad skola, RBYC-IDD, är under utveckling och baseras på expertis inom förebyggande av sexuella övergrepp mot barn med intellektuell funktionsnedsättning, samt återkoppling från tre intressentgrupper: (1) tonåringar med intellektuell funktionsnedsättning, (2) föräldrar till tonåringar med intellektuell funktionsnedsättning, och (3) skolpersonal som arbetar med för tonåringar med intellektuell funktionsnedsättning.

Skapa trygga idrottsmiljöer

Riksidrottsförbundet

Förebygga

Upptäcka

Rapport med information om trakasserier, våld och sexuella övergrepp där personer med funktionsnedsättning nämns ett antal gånger. Syftet med rapporten är att definiera begrepp och hjälpa till att skapa en förståelse för varför kränkande behandling kan uppstå, men också beskriva hur man kan arbeta för att förebygga problemen och vad man kan göra när kränkande behandling redan har skett.

Rapporten innehåller bland annat en checklista för det förebyggande arbetet, handlingsplan samt information om hur en anmälan till socialtjänst och polis går till, och vad som händer efter en anmälan.

Trippelt utsatt - Att utveckla en handlingsplan för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld på gymnasiesärskolan

Föreningen TRIS – Tjejers rätt i samhället

Förebygga

Upptäcka

Utreda

Metodstöd som syftar till att anpassad gymnasieskola och andra verksamheter som möter personer med en intellektuell funktionsnedsättning ska kunna ta fram en handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck. Metodstödet ger en bakgrund till vad hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med intellektuell funktionsnedsättning är och hur våldet kan yttra sig.

Metodstödet ger också konkreta förslag på hur verksamheten kan ta fram en handlingsplan och vad handlingsplanen bör innehålla sett till förebyggande arbete, direkta åtgärder och uppföljning. Det innehåller också tips på förebyggande insatser och vad som är viktigt att tänka på vid en orosanmälan.

Våga Förstå!

TRIS, Länsstyrelsen Östergötland

Upptäcka

Utreda

Kommunikationsverktyg och metodstöd framtaget för att användas av personal som möter barn och unga med olika typer av kommunikationssvårigheter i syfte att underlätta samtal om hedersrelaterat våld och förtryck. Metodstödet kan fungera som ett verktyg för att upptäcka och utreda utsatthet eller risk att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Grunden i verktyget är scenariobilder som beskriver personer, föremål och händelser samt emojis som hjälper till att bilda känslor och händelseförlopp och som kan hjälpa den som blivit utsatt att berätta om det. Kommunikationsverktyget ska göra det lättare för barn och unga med exempelvis intellektuell funktionsnedsättning att uttrycka sina känslor och berätta om sin utsatthet.

Grundskolebrevet

Treskabinoll

Förebygga

Upptäcka

Material som syftar till att stärka grundskolans integritetsarbete. Föreningen Treskabinoll har träffat skolanställda, vårdnadshavare och elever i grundskola och anpassad grundskola för att kartlägga vilka utmaningar och behov som finns. Materialet som de håller på att ta fram riktar sig till de som arbetar på grundskolan och vill få rätt kunskap och verktyg för att undervisa om ämnet och bemöta barn som är utsatta för våld.

Utsatt för våld med funktionsnedsättning

Ungarelationer.se

Förebygga

Nationell stöd- och kunskapsplattform för att motverka våld i ungas partnerrelationer dit unga upp till 20 år kan vända sig om de blir utsatta för våld, är den som utsätter eller är en kompis till någon som blir utsatt/utsätter någon. Plattformen inkluderar information, stödmaterial samt en chatt där unga kan vända sig till specialistutbildade volontärer och få stöd.

Habilitering, hälsa och sjukvård

I detta avsnitt har MFD samlat stödmaterial som kan användas av habiliteringspersonal och andra yrkesverksamma inom hälso-och sjukvården. Det handlar bland annat om behandlingsmetoder, kunskapsstöd och föräldraskapsstärkande insatser.

Förstå familjen

Kunskapscentrum för jämlik vård i Västra Götalandsregionen

Förebygga

Arbetsmaterial som innehåller kunskap och frågor att fundera och resonera kring. Innehåller även tips och förslag på vad yrkesverksamma kan säga och göra för att nå fram, guida i föräldraskapet och erbjuda rätt stöd till föräldrar med olika kognitiva svårigheter.

Förstå familjen riktar sig i första hand till yrkesverksamma inom mödra- och barnhälsovården som möter blivande föräldrar under graviditeten och föräldrar med barn upp till sex år. Men verktyget fungerar för alla som i sin yrkesroll som möter föräldrar och barn.

Navigator Act

Habiliteringen Region Stockholm.

Förebygga

Navigator Act är en gruppbehandling för vårdnadshavare med barn som har en kognitiv funktionsnedsättning som upplever stress, oro eller nedstämdhet i sitt föräldraskap. Den används främst av habiliteringspersonal. Syftet med behandlingen är att främja välmående och ett flexibelt förhållningssätt genom att bland annat öva på acceptans, medveten närvaro samt att göra förändringar i sitt liv.

Deltagarna får bland annat verktyg för stressreduktion, hjälp att acceptera sitt unika föräldraskap och att stärka sin medkänsla. Behandlingen är baserad på Acceptance Commitment Therapy (ACT) och erbjuds av habiliteringen i 15 regioner.

Behandlingen utvärderas för närvarande i ett forskningsprojekt som är ett samarbete mellan KIND, Karolinska institutet och Habilitering och Hälsa, Region Stockholm. De första resultaten tyder på att behandlingen minskar stress hos föräldrar.¹³

De otroliga åren

Saknas förvaltare i Sverige. Ägare är Carolyn Webster Stratton i Seattle, USA.

Förebygga

---

¹³ Habilitering och hälsa 2023.

De otroliga åren (eng. the incredible years) är ett manualbaserat program som används för att stödja föräldrar till barn med beteende- eller känslomässiga problem. Programmet utvecklades av den amerikanska psykologen Carolyn Webster-Stratton under 1980-talet och har använts i Sverige sedan 2002.

Programmet, grundat på social inlärningsteori och beteendeterapeutiska principer, struktureras i gruppträffar med fokus på att stärka föräldrarnas relation med sina barn. Det inkluderar metoder som beröm, belöningar och konsekvent gränssättning för att minska barnens utagerande beteende. Insatsen består av minst tolv veckovisa träffar på två och en halv timme med 10–16 deltagare i varje grupp. För att leda programmet krävs en tre dagars gruppledarutbildning, men det finns inga krav på licensavtal för verksamheter som vill använda metoden.

Effekterna av programmet inkluderar minskade beteendeproblem hos barnen och stärkt föräldraskap, vilket gör det till ett rekommenderat föräldraskapsstödsprogram enligt Socialstyrelsen för barn med hög risk för normbrytande beteenden.

Trygghet Ur Stöd

Bräcke diakoni i samarbete med Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH), Västra Götalandsregionen och Göteborg stad

Förebygga

Webbutbildning och studiecirkelmateriel som vänder sig till föräldrar med psykisk ohälsa eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Målet med utbildningen är att föräldern ska känna sig tryggare och starkare i sitt föräldraskap och den kan göras på egen hand eller tillsammans med en vän, partner eller behandlare.

Webbutbildningen är indelad i sex teman. Användaren kan välja att gå igenom alla teman från början till slut, eller välja enstaka teman. Utbildningen kan pausas när som helst och det är möjligt att återuppta den vid ett senare tillfälle.

Vård- och insatsprogrammen (VIP)

Sveriges kommuner och regioner

Förebygga

Upptäcka

Sammanställning av kunskapsstöd som bland annat kan användas i arbete med personer med neuropsykiatriska (ADHD) och psykiska funktionsnedsättningar (depression och ångestsyndrom, schizofreni och liknande tillstånd).

Vård- och insatsprogrammen riktar sig till yrkesverksamma inom region och kommun. Varje vård- och insatsprogram kan anpassas utifrån verksamhet, yrkesroll och situation. Det finns information om vilka behandlingar och vilket stöd som bedöms fungera vid olika tillstånd. Vård- och insatsprogrammen kan användas både för fördjupad kunskap och för att snabbt få svar på en fråga.

Frågor om våld – bildstöd barn och unga

Västra götalandregionens kompetenscenter kring våld i nära relationer (VKV)

Utreda

Frågeformulär med frågor om våld som riktar sig till barn respektive unga. Formuläret innehåller bildstöd och flödesscheman och även tips på vart yrkesverksamma kan hänvisa personer som är våldsutsatta eller våldsutövande. Vissa av frågeformulären finns på olika språk. Västra Götalandregionens kompetenscenter kring våld i nära relationer (VKV) bedriver för närvarande en forskningsstudie kring formuläret som ska vara klar hösten 2024.

Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer

Socialstyrelsen

Upptäcka

Utreda

Bedömningsstöd (manual och frågeformulär) för upptäckt och riskbedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer. Personer med intellektuell funktionsnedsättning beskrivs som en särskilt utsatt grupp. Stödet testas av Socialstyrelsen.

Våld i nära relationer

Socialstyrelsen

Utreda

Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården som främst syftar till att ge stöd vid tillämpningen av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer. Handboken syftar även till att ge stöd vid tillämpningen av övriga regelverk som gäller för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården i arbetet med våld i nära relationer. Informationen i handboken är allmän till sin natur men har ett visst fokus på personer med funktionsnedsättning.

Våld mot barn med funktionsnedsättning. För socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården

Socialstyrelsen

Upptäcka

Utreda

Kunskapsstöd som kan användas i arbete med barn och unga med funktionsnedsättning upp till 18 år. Innehåller information om målgruppens särskilda utsatthet, olika våldsformer, riskfaktorer och tecken på att barnet kan ha utsatts för våld. Kunskapsstödet innehåller även tips på hur man kan samtala om våld och vilka förberedelser som krävs för att sådana samtal ska ha barnets behov i fokus.

Reda ut häfte om våld (för barn och unga)

Bildsamt - bilder som stöd i samtal om våld, Västra Götalandsregionen/Dart

Upptäcka

Utreda

Metodstöd med instruktioner, frågor och bildstöd som kan användas för att samtala om våld med personer med kognitiv funktionsnedsättning. Materialet är utformat med enkel text och bilder för att ha förebyggande samtal om våld, för att kunna reda ut när man misstänker att någon blivit utsatt för våld eller kränkning och för att kunna användas som underlag vid samtal med bland annat polis, socialtjänst och psykolog.

Det finns måttlig till stark evidens för att bildstöd i samband med aktivitetsscheman bland annat kan göra det lättare för elever med högfungerande autism att fokusera på skoluppgifterna, samt att de bidrar till att utveckla självständighet vid aktiviteter i hemmet för elever med autism.

Socialtjänst och rättsväsende

I detta avsnitt redovisas kunskapsstöd, utbildningar och andra material som exempelvis kan användas av socialsekreterare, personal inom olika LSS-verksamheter och poliser.

Att förebygga och minska utmanande beteende i LSS-verksamhet

Socialstyrelsen

Förebygga

I detta kunskapsstöd från Socialstyrelsen ges rekommendationer för chefer, verksamhetsansvariga och personal i syfte att förebygga och minska utmanande och utåtagerande beteende i LSS-verksamhet. I kunskapsstödet ges rekommendationer om olika metoder för att minska problematiska beteenden. Dessa är bland annat Alternativ och Kompletterande Kommunikation (AKK), tydliggörande pedagogik, lågaffektivt bemötande, att tillhandhålla en kognitiv tillgänglig miljö utan onödiga stressorer, fysisk aktivitet och sociala berättelser.

Rätt att veta – utbildning om hedersrelaterat våld och förtryck

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)

Förebygga

Upptäcka

Webbaserad utbildning som vänder sig till yrkesverksamma som möter unga. I utbildningen inkluderas perspektiven Hbtqi, intellektuell funktionsnedsättning och utsatthet för rasism. Den tar cirka en och en halv timme att genomföra, men det går bra att pausa och återuppta utbildningen vid ett senare tillfälle. Utbildningen är kostnadsfri och kan exempelvis användas inom fritid, civilsamhälle, skola, och socialtjänst.

Ingen ska bli gömd och glömd

Tjezers rätt i samhället (TRIS)

Förebygga

En lättläst bok om hedersrelaterat våld och förtryck i relation till intellektuell funktionsnedsättning. Målet är att unga med intellektuell funktionsnedsättning ska vara informerade om olika former av våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt hur våldet kan uttrycka sig. Boken förmedlar detta innehåll genom anpassad text och Pictogrambilder från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Även personal i olika verksamheter som kommer i kontakt med målgruppen kan använda boken som informationsmaterial i kompetenshöjande syfte.

Det finns stunder

Utvecklingscentrum Dubbel Utsatt och Bräcke Diakoni

Förebygga

Upptäcka

Utbildningsmaterial för yrkesverksamma. Det finns stunder syftar till att genom film och övningar öka kunskapen om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Målsättningen är att genom en kunskapshöjning förbättra möjligheterna att upptäcka, agera och stödja personer som är utsatta för våld.

Det finns stunder består av fem filmer samt ett tryckt pedagogiskt material. Filmerna behandlar teman som beroende, bemötande, utsatthet, försummelse och osynlighet. Dessa filmer ger gemensamma berättelser att reflektera över. Detta stödmaterial är inte kostnadsfritt.

Kurser om våld i nära relationer

Myndigheten för delaktighet (MFD)

Förebygga

Upptäcka

Utreda

Stödmaterial för att förebygga, upptäcka och utreda när någon är utsatt för våld eller utsätter någon annan för våld. Materialet består av fyra webbkurser till olika målgrupper som ett stöd i arbetet mot våld i nära relationer. En kurs är grundläggande om våld mot personer med funktionsnedsättning och kan användas av personal i kommun, region eller myndighet. Två kurser riktar sig till kommunanställda, den personal som möter personer med funktionsnedsättning respektive de med ansvar för att leda arbetet mot våld. En kurs riktar sig till myndigheter med uppdrag inom ramen för den nationella strategin om att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Varje kurs tar ungefär 30 till 45 minuter att genomföra och alla kurser har en resursbank med extramaterial och fördjupning. Kurserna är kostnadsfria.

VIP-programmet

Eskilstuna kommun

Förebygga

VIP-programmet är en hälsofrämjande utbildning för unga och vuxna med funktionsnedsättning. Syftet med programmet är att minska våldsutsattheten och förebygga våld i nära relationer för målgruppen samt ge denna grupp det stöd den behöver. Målgruppen för VIP-programmet är vuxna som har insatser genom LSS-lagen eller socialtjänstlagen och elever i anpassad skola. Programmet innehåller en arbetsmetod som har utvecklats för att hjälpa unga och vuxna med intellektuella funktionsnedsättningar. Metoden går ut på att samtala kring sex centrala teman vid tolv gruppbaseade inläringstillfällen. Temana innefattar känslor, försvarsmekanismer, våldsbeteenden, risktagande och valmöjligheter, självuppfattning, samt känslor av skuld och skam. Även kommunikationsfärdigheter, maktrelationer, värderingar som påverkar risker och val, personliga gränser och säkerhetstänkande och processen för förändring tas upp. Programmet leds av särskilt utbildade gruppleddare och ger deltagarna ett

sammanhang där de kan få ökad självkänedom och självkänsla samt diskutera frågor som rör sexualitet och våld.

Eskilstuna kommun har tillsammans med Mälardalens högskola utvärderat programmet. Utvärderingen visar att samtliga brukare upplever en positiv förändring. Störst förändring i önskad riktning har skett i fråga om känsla av sammanhang.

Programmet utvärderas för närvarande av Marie Cederschiöld högskola. Syftet med föreliggande utvärdering är att undersöka om det reviderade VIP-programmet bidrar till att påverka riskfaktorer och skyddsfaktorer för våldsutsatthet och våldsutövande.

Joni

RFSU Malmö

Förebygga

Projekt som jobbar för att förebygga och motverka hedersrelaterat förtryck och våld som kan drabba personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism. Projektet genomförs i form av samtalsgrupper och har bland annat resulterat i fyra filmer och ett handledningsmaterial som kommer att användas i samtalsgrupper och workshops på flera orter i Skåne. Det är gratis att vara med.

Parenting Young Children (PYC)

Samågs av SUF Kunskapscentrum i Region Uppsala, Göteborgsregionen FoU i Väst och FoU Centrum för vård, omsorg och socialt arbete Linköping.

Förebygga

Anknytningsbaserat föräldrastödsprogram som syftar till att erbjuda föräldrar med kognitiva svårigheter ett anpassat föräldraskapsstöd. Programmet stödjer inläring och utveckling av föräldraförmågan genom ett individuellt och hembaserat föräldraskapsstöd som syftar till att stärka föräldrars samspel med och omvårdnad om sitt barn.

PYC kan användas av yrkesverksamma som möter föräldrar med kognitiva svårigheter där det finns ett behov av att stärka föräldrafärdigheter. Programmet har framför allt använts av yrkesverksamma som har ett uppdrag att ge föräldrastödande instanser.

PYC har inte genomgått någon kontrollerad studie och är därmed inte evidensbaserat, men däremot bygger det på evidensbaserad forskning och social inläringsteori. Genomförda studier indikerar minskad stress och oro för föräldrar, samt att yrkesverksamma rapporterar utveckling av föräldrars omvårdnad om och interaktion med barnet.

Något har hänt

Forum Skill

Upptäcka Utredda

Webbsida med stödmaterial för personal som möter barn och unga med funktionsnedsättning samt för målgruppen själva. Organisationen har tagit fram lättillgängligt och anpassat material som rör frågor om sexuellt våld, ungas rättigheter samt var och hur utsatta kan söka hjälp. Detta förmedlas genom lättlästa texter, film och ljudberättelser.

Respektfulla relationer

Eskilstuna kommun

Förebygga

Kurs för boende i Eskilstuna som är vuxna och har en funktionsnedsättning. Kursens syfte är att erbjuda konkreta tips på hur målgruppen kan stärka sina relationer. Deltagare träffas i en liten grupp vid fyra tillfällen och pratar om relationen med sig själv, relationer med andra och respekt i relationer.

I kursen ingår bland annat filmer, övningar och diskussioner om vad relationer handlar om. Träffarna är två timmar långa och leds av personer som själva har en funktionsnedsättning, tillsammans med en handledare.

Relationer som funkar

FUB Uppsala

Förebygga

Projekt för att skapa bättre förutsättningar för nära relationer för personer med intellektuell funktionsnedsättning eller autism. Målet är att fler ur målgruppen ska ha förutsättningar för att trivas med sina nära relationer, och att färre ska känna sig ensamma. En viktig del av arbetet är webb-appen DigiVi som gör det möjligt för fler att hitta vänner, umgås eller dejta på nätet. Inom ramen för projektet erbjuds även fysiska mötesplatser och utbildning av LSS-verksamheter.

Relationer som funkar kommer under 2024 att lansera sidor på sin webbplats som erbjuder tips till personer med egen funktionsnedsättning, verksamma i LSS-verksamheter, chefer eller strateger och andra grupper.

Undervisa om våld

Västra Götalandsregionen.

Förebygga

Undervisningsmaterial och ledarhandledning som kan användas för att undervisa personer med kognitiva och kommunikativa svårigheter om våld. Materialet bygger på olika vardagssituationer och kan användas av personal i daglig verksamhet, anpassad skola eller i någon liknande verksamhet för personer med kognitiva eller kommunikativa svårigheter.

Med hjälp av rollspel, övningar och bilder skapas förutsättningar för samtal och reflektion, i syfte att öka kunskapen om vad som är acceptabelt beteende, vad som är oacceptabelt och vad som kan vara brottsligt.

Undervisningsmaterialen är framtagna i samarbete med anpassade gymnasieskolan i Alingsås och innehåller en ledarhandledning, ett antal kommunikationskartor och bildkort.

Samtala och stötta kring våld

Västra Götalandsregionen

Upptäcka

Utreda

Bildstöd som exempelvis kan användas i samband med polisförhör, vid rättsmedicinska undersökningar, vid krisstödssamtal och när socialtjänsten har samtal med barn. Bildstöden syftar till att skapa en struktur för samtal som ibland kan vara svåra och känsloladdade.

Kan vi prata sex idag...?

RFSU Malmö

Förebygga

Metodbok för personal inom LSS som syftar till att professionalisera samtal om sex och sexualitet i syfte att stärka målgruppens självständighet. Skriften innehåller förslag på policy om samtal om sex och sexualitet och syftar till att inspirera alla yrkespersoner och andra som möter personer med intellektuell funktionsnedsättning att se sin egen kapacitet och möjligheter att förändra.

Några av frågorna som diskuteras i metodboken är:

- Vad innebär det att arbeta som personal inom LSS-verksamhet i mötet med brukare?
- Vad innehåller arbetet mer specifikt när det kommer till det konkreta mötet med brukarens sexualitet och sexuella uttryck?
- Är det tydligt för personal vad begrepp som sex och sexualitet innebär?
- Finns det samsyn kring bemötandet av personernas sexualitet och sexuella uttryck i det dagliga arbetet?
- Hur påverkar föräldrars syn på sexualitet och specifikt deras egen ungdoms sexualitet?

Utbildningsmaterial om funktionsnedsättning och våldsutsatthet

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK)

Upptäcka

Samling av utbildningsmaterial om våld, inklusive två utbildningsfilmer om hur frågor om våld kan ställas i inom daglig verksamhet och boendestöd. Den första filmen är framtagen av Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, länsstyrelserna och NCK, den andra av NCK och länsstyrelserna. Filmerna är tänkta att användas som utgångspunkt för diskussion vid utbildningstillfällen. Diskussionsfrågor som hör till filmerna finns tillgängliga, såväl som syntolkade versioner av filmerna.

Learning Disability Screening Questionnaire (LDSQ) / Intellectual Disability Screening Questionnaire (IDSQ)

GCM Records LLP

Upptäcka

Screeningverktyg för att identifiera barn och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning. Verktøget har tagits fram i syfte att erbjuda ett snabbt, enkelt och träffsäkert sätt att identifiera vuxna som sannolikt har en intellektuell funktionsnedsättning. Verktøget är framtaget för att bland annat användas av yrkesverksamma som arbetar med våldsutsatthet inom socialtjänsten, anhöriga, vårdanställda och anställda inom rättsväsendet.

Årsskiftet 2023/2024 startar ett treårigt projekt vid Göteborgs universitet där LDSQ kommer att prövas i en svensk kontext. Syftet är att yrkesverksamma ska få bättre möjligheter att identifiera personer med intellektuell funktionsnedsättning som är våldsutsatta. Projektet kommer att genomföras tillsammans med representanter från målgruppen och professionella från polis, socialtjänst och sjukvård och innefattar två delstudier som innehåller såväl kvantitativa som kvalitativa datainsamlingar och analyser.

Kunskapsguidens tema om Våld mot barn med funktionsnedsättning

Socialstyrelsen

Förebygga

Upptäcka

Utreda

Webbsida med stöd och vägledning samt publikationer. Informationen på webbsidan är indelad i ett antal områden, från övergripande information om barn med funktionsnedsättning och deras särskilda utsatthet till praktiska tips på hur samtal kan genomföras, information om hälso-och sjukvårdens och tandvårdens

ansvar, socialtjänstens ansvar och annan relevant information för de som arbetar med målgruppen. På webbsidan finns även presentationsmaterial och länkar till utbildningar om våld mot barn och unga.

Användarhandledning och talarstöd för presentations- och reflektionsmaterial om våld mot barn med funktionsnedsättning

Socialstyrelsen

Upptäcka

Utreda

Presentations och reflektionsmaterial samt affisch som kan användas inom socialtjänst, hälso- och sjukvård och tandvård. Materialet vänder sig till chefer, verksamhetsutvecklare och andra med ansvar för att planera och leda utvecklingsarbete. Det är indelat i tre block. I det första blocket finns information om våldsutsattheten och dess omfattning, men även information om var våldet kan utövas, riskfaktorer, tecken på våldsutsatthet och särskilt sårbara grupper. I det andra blocket ges information om samtal om våld med barn som har funktionsnedsättning. I det tredje och sista blocket återfinns reflektions- och diskussionsfrågor som kan användas som stöd i utvecklingsarbetet.

Presentations- och reflektionsmaterialet utgör:

- En introduktion för att synliggöra och diskutera frågan om våld mot barn med funktionsnedsättning.
- Ett underlag för verksamhetens eget utvecklingsarbete inom området.
- Ett stöd med reflektions- och diskussionsfrågor.

Materialet är tänkt att användas vid arbetsplatsträffar, planerings- eller utbildningsdagar och liknande. Det riktar sig till personal inom socialtjänst, hälso- och sjukvård och tandvård som möter barn med funktionsnedsättning och deras vårdnadshavare.

Metoder och verktyg vid samtal med barn inom socialtjänsten

Sveriges kommuner och regioner (SKR)

Upptäcka

Utreda

Webbsida med exempel på metoder och verktyg som är tänkta att användas av socialtjänsten vid samtal med barn. Sammanställningen utgår från målsättningen att även barn med funktionsnedsättning ska kunna komma till tals och uttrycka sina åsikter. Sammanställningen har gjorts i samarbete med den regionala samverkans- och stödstrukturen.

Metoderna i listan är inte kvalitetsgranskade eller utvärderade av SKR utan utgör snarare än sammanställning för att underlätta för kommunerna att hitta information om det utbud som finns.

Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer - Stöd till socialtjänst och hälso- och sjukvård

Socialstyrelsen

Upptäcka   Utreda

Bedömningsstöd (manual och frågeformulär) för upptäckt och riskbedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer. Personer med intellektuell funktionsnedsättning beskrivs som en särskilt utsatt grupp. Stödets testas av Socialstyrelsen.

Våld mot barn med funktionsnedsättning. För socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården

Socialstyrelsen

Upptäcka   Utreda

Kunskapsstöd som kan användas i arbete med barn och unga med funktionsnedsättning upp till 18 år. Innehåller information om målgruppens särskilda utsatthet, olika våldsformer, riskfaktorer och tecken på att barnet kan ha utsatts för våld. Kunskapsstödet innehåller även tips på hur samtal om våld kan bedrivas och vilka förberedelser som krävs för att sådana samtal ska ha barnets behov i fokus.

Reda ut häfte om våld (för barn och unga)

Bildsamt - bilder som stöd i samtal om våld, Västra Götalandsregionen / Dart

Upptäcka   Utreda

Metodstöd med instruktioner, frågor och bildstöd som kan användas för att samtala om våld med personer med kognitiv funktionsnedsättning. Materialet är utformat med enkel text och bilder för att ha förebyggande samtal om våld, för att kunna reda ut när man misstänker att någon blivit utsatt för våld eller kränkning, och för att kunna användas som underlag vid samtal med bland annat polis, socialtjänst och psykolog.

Det finns måttlig till stark evidens för att bildstöd i samband med aktivitetsscheman bland annat kan göra det lättare för elever med högfungerande autism att fokusera på skoluppgifterna, samt att de bidrar till att utveckla självständighet vid aktiviteter i hemmet för elever med autism.

Individens behov i centrum, IBIC

Socialstyrelsen

Upptäcka Utredda

Arbetsätt för yrkesverksamma inom socialtjänsten som kan användas för att beskriva resurser, behov och mål för personer med behov av stöd i det dagliga livet, oavsett ålder eller funktionsnedsättning. IBIC omfattar alla åldrar och kan användas för stöd till barn med funktionsnedsättning.

IBIC ger dels stöd för gemensam syn på hur människan fungerar i det dagliga livet, och dels stöd för yrkesverksamma att beskriva och dokumentera individens behov med ett gemensamt språk.

En rapport från Myndigheten för vård och omsorgsanalys visar att metoden har viss effekt när det kommer till att öka jämförbarheten mellan utredningar och öka individens möjlighet till delaktighet. Rapporten slår samtidigt fast att metoden är komplex och tidskrävande.

Våld i nära relationer

Socialstyrelsen

Utredda

Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården som främst syftar till att ge stöd vid tillämpningen av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer. Handboken syftar även till att ge stöd vid tillämpningen av övriga regelverk som gäller för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården i arbetet med våld i nära relationer. Informationen i handboken är allmän till sin natur men har ett visst fokus på personer med funktionsnedsättning.

Barnförhör m.m.

Åklagarmyndigheten

Utredda

Handledning som ger praktisk inriktad vägledning för planering och genomförande av förhör med barn och vuxna som har osynlig funktionsnedsättning. Handledningen har fokus på ett antal praktiska frågor och betonar särskilt vikten av att vara flexibel och lyhörd vid förhöret. Innehållet i handledningen omfattar information om planering och förberedelse inför beredning av ärende och förhör, genomförande av förhör, planering och information efter förhör och avslutning av ärenden.

Barnförhör med bildstöd – för barn i behov av kommunikativt stöd

Göteborgs universitet

Utreda

Barnförhör med bildstöd är ett pågående forskningsprojekt som undersöker om barn som behöver extra språkligt stöd skulle kunna få bättre förutsättningar under barnförhör med hjälp av bildstöd. Projektet består av studier om barns förståelse av bilder som kommunikationsmedel, effekter av bildstöd på detaljrikedom och korrekthet av barns utsagor och rättsaktörers synpunkter kring användningen av bildstöd i barnförhör.

Prata om våld med picto och Freda kortfrågor på picto

Kvinnofridsakademin

Upptäcka

Utreda

Instruktioner, frågor och samtalsstöd i form av pictobilder. Materialet är ett verktyg anpassat för att användas av yrkesverksamma som samtalar med personer som har erfarenhet av våld, exempelvis medarbetare på en kvinno-, tjej- eller brottsofferjour eller de som arbetar med stöd till våldsutsatta ex. polis, åklagare, socialsekreterare, kvinnofridssamordnare eller biståndshandläggare i en kommun.

VISA: Våld I nära relationer och Socialtjänstens (Anpassade) Arbete

Örebro universitet

Upptäcka

Utreda

VISA-projektet syftar till att utveckla kunskap om hur socialtjänstens befintliga arbete med våld i nära relation kan utvecklas i form av en anpassning för människor med intellektuell och/eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Utifrån bland annat studier om hur socialarbetare arbetar idag, och studier om samverkan mellan socialarbetare inom funktionshinder och inom våldsstödet, kommer projektet att utvärdera en anpassad version av Risksam-manualen¹⁴ i socialarbetares yrkesverksamhet.

---

¹⁴ RISKSAM är en evidensbaserad modell för en effektiv riskhantering för den våldsutsatta och samverkan mellan socialtjänst och polis avseende våld i nära relation, stalking och hedersrelaterat våld och förtryck. Modellen har tagits fram av Örebro universitet.

DIALOG: Dialogstöd för socialtjänstens riskbedömning av våld i nära relationer

Örebro universitet

Upptäcka

Utreda

Dialog är ett forskningsprojekt som syftar till att utveckla ett forskningsbaserat och flexibelt dialogstöd för att stödja och underlätta socialarbetares bedömning av våld i nära relationer mot personer med kognitiv funktionsnedsättning så som intellektuell funktionsnedsättning, autism eller ADHD. Projektets målsättning är att under 2025 konstruera ett dialogstöd 2025, och att sedan pröva det i praktiken.

Referenser

Bildsamt - bilder som stöd i samtal om våld, Västra Götalandsregionen / Dart.
Reda ut häfte om våld (för barn och unga) <https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/sofia/su1326-771305061-954/native/Reda-ut-h%C3%A4fte-barn.pdf> (2024-06-13)

Bräcke diakoni. *Rättvisat*. <https://brackediakoni.se/bracke-innovation/e-halsa/rattvisat/> (2024-06-07)

Bräcke Diakoni. *Trygghet ur stöd*. <https://brackediakoni.se/bracke-innovation/kunskapsprojekt/projekt-trust/webbutbildningen-trygghet-ur-stod/> (2024-06-13)

De otroliga åren. Saknas förvaltare i Sverige. Information finns på Socialstyrelsens hemsida. <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/de-otroliga-aren/> (2024-06-13)

DHB-Riksförbundet för döva hörselskadade och barn med språkstörning.
Samtalskartor. <https://www.dhb.se/bildstod/bildstod-foreningsverksamhet/bildstodmaterial/pratkartor/> 2024-06-12

Eskilstuna kommun. *Respektfulla relationer*. <https://amphi.se/butik/respektfulla-relationer/> (2024-06-13)

Eskilstuna kommun. *VIP-programmet*. <https://www.eskilstuna.se/omsorg-och-stod/funktionsnedsattning/utbildningar/vip-programmet> (2024-06-13).

Forum Skill. *Något har hänt*. <https://www.forumskill.se/nagotharhant> (2024-06-13)

FUB Uppsala. *Relationer som funkar*. <https://www.relationersomfunkar.se/> (2024-06-13)

Föreningen Tjejers Rätt i Samhället (TRIS) *Nå vidare*. <https://www.tris.se/publikation/2019/1/17/na-vidare-gruppmaterial> (2024-06-13)

Förenta Nationerna (1989) *Convention on the Rights of the Child (CRC)*.

Förenta nationerna (2023) *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport*.

GCM Records LLP. *Learning Disability Screening Questionnaire (LDSQ) / Intellectual Disability Screening Questionnaire (IDSQ)*. <https://gcmrecordsllp.co.uk/the-learning-disability-screening-questionnaire-ldsqs/> (2024-06-13)

Göteborgs universitet. *Barnförhör med bildstöd – för barn i behov av kommunikativt stöd*. <https://www.gu.se/forskning/barnforhor-med-bildstod-for-barn-i-behov-av-kommunikativt-stod> (2024-06-28)

Habiliteringen Region Stockholm. *Navigator Act*. <https://www.habilitering.se/kurskatalog/hela-kurskatalogen/navigator-act---for-foraldrar-till-barn-med-funktionsnedsattning/> (2024-06-13)

Inspektionen för vård och omsorg (2021) *Vad har IVO sett 2021? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret*.

Kommittén för barnets rättigheter (2023). *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport*. CRC/C/SWE/CO/6–7.

Kunskapscentrum för jämlik vård i Västra Götalandsregionen. *Förstå familjen*. <https://www.vgregion.se/halsa-och-varld/varldgivarwebben/ammesomraden/jamlik-varld/verksamhetsutveckling-och-utbildning/forsta-familjen/> (2024-06-13)

Kvinnofridsakademin. *Prata om våld med picto och Freda kortfrågor på picto*. <https://kvinnofrid.nu/kunskapsladan> (2024-06-13)

Moore Center for the Prevention of Child Sexual Abuse, Johns Hopkins. *Responsible Behavior with Younger Children (RBYC)*. <https://ecsa.lucyfaithfull.org/responsible-behavior-younger-children-rbyc> (2024-06-13)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). *Rätt att veta - utbildning om hedersrelaterat våld och förtryck*. <https://www.mucf.se/verktyg/ratt-att-veta> (2024-06-13)

Myndigheten för delaktighet (2023) *Att förebygga och bekämpa våld mot personer med funktionsnedsättning. Samhällets kunskap, åtgärder och insatser*.

Myndigheten för delaktighet (2024) *Fråga, lyssna och förstå. Om att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning*.

Myndigheten för delaktighet (MFD) *Kurser om våld i nära relationer*. <https://www.mfd.se/samhallsomraden/brott-och-utsatthet/vald-och-funktionsnedsattning/kurser-om-vald-i-nara-relationer/> (2024-06-13)

Myndigheten för delaktighet (2023). *Våld mot personer med funktionsnedsättning. Om utsattheten och förekomsten av våld*.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) *Utbildningsmaterial om funktionsnedsättning och våldsutsatthet*. <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/webbstod-for-kommuner/utbildning->

[moter-valdsutsatta/utbildningsmaterial-om-vald/utbildningsmaterial-vald-kvinnor-funktionsnedsattning/](#) (2024-06-13)

RFSU. *Äkta man?* <https://www.rfsu.se/vad-vi-gor/nara-dig/lokalforeningar/senaste-stockholm/sexualupplysning/akta-man/> (2024-06-13)

RFSU Malmö. *Joni.* <https://www.rfsu.se/vad-vi-gor/nara-dig/lokalforeningar/rfsu-malmo/var-projektverksamhet/sexforalla/joni/> (2024-06-13)

RFSU Malmö. *Kan vi prata sex idag...?*
https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/metodbok_lss_webb.pdf (2024-06-13)

Riksidrottsförbundet. *Skapa trygga idrottsmiljöer.*
https://www.rf.se/download/18.5424ab70183abb853551a69/1713966019522/Skapa_trygga_och_inkluderande_idrottsmiljoer.pdf (2024-06-13)

Riksförbundet FUB. *Mitt vuxenliv – livskunskap.* <https://www.mittvuxenliv.se/> (2024-06-12)

Rädda barnen. *Snacka tryggt om våld mot barn.* <https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/vald-mot-barn/snacka-tryggt-om-vald-mot-barn/> (2024-06-13)

Rädda barnens riksförbund. *Det handlar om trygghet.*
<https://www.arvsfonden.se/projekt/alla-projekt/projektsidor/det-handlar-om-trygghet> (2024-06-13)

Skolverket. *Sex- och samlevnadsundervisning i grund- och gymnasiesärskolan.*
<https://www.skolverket.se/download/18.5a061df817791f8257bce6/1614339183617/pdf7810.pdf> (2024-06-13)

Socialstyrelsen. *Användarhandledning och talarstöd för presentations- och reflektionsmaterial om våld mot barn med funktionsnedsättning.*
<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/vald-mot-barn-med-funktionsnedsattning/presentations-och-reflektionsmaterial-vald-mot-barn-med-funktionsnedsattning/> (2024-06-13)

Socialstyrelsen. *AKK som kommunikationsstöd.*
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-12-8305.pdf> (2024-06-12)

Socialstyrelsen. *Att förebygga och minska utmanande beteende i LSS-verksamhet.*
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2015-12-3.pdf> (2024-06-13)

Socialstyrelsen. *Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer.* <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-11-7606.pdf> (2024-06-13)

Socialstyrelsen. *Individens behov i centrum (IBIC)*

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/individens-behov-i-centrum-ibic/> (2024-06-13)

Socialstyrelsen. *Kunskapsguidens tema om Våld mot barn med*

funktionsnedsättning. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/vald-mot-barn-med-funktionsnedsattning/> (2024-06-13)

Socialstyrelsen. *Våld i nära relationer.*

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> (2024-06-13)

Socialstyrelsen. *Våld mot barn med funktionsnedsättning. För socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården.*

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-9-8116-presentations--och-reflektionsmaterial.pdf> (2024-06-13)

Stiftelsen Autism. *Ritprata.* <https://www.ritprata.se/ritprata.html> (2024-06-13)

SUF Kunskapscentrum i Region Uppsala, Göteborgsregionen FoU i Väst och FoU Centrum för vård, omsorg och socialt arbete Linköping. *Parenting Young Children (PYC).* <https://www.pyc.se/> (2024-06-13)

Svedin m.fl. (2022) *Mer utsatta än andra – om våld och övergrepp mot barn med funktionsnedsättningar.* Myndigheten för delaktighet och Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Svenska Parasportförbundet. *Trygg idrott.* <https://parasport.se/trana-och-tavla/trygg-idrott> (2024-06-13)

Sveriges kommuner och regioner (SKR) *Metoder och verktyg vid samtal med barn inom socialtjänsten.*

<https://skr.se/skr/integrationsocialomsorg/socialomsorg/barnochunga/samtalmedbarn/metoderochverktyg.34408.html> (2024-06-13)

Sveriges kommuner och regioner (SKR) *Vård- och insatsprogrammen (VIP).*

<https://www.vardochinsats.se/> (2024-06-13)

Talking Mats Ltd. *Samtalsmatta.* <https://www.talkingmats.com/> (2024-06-07)

Tjejjers rätt i samhället (TRIS). *Ingen ska bli gömd och glömd.*

<https://www.tris.se/publikation/2019/7/18/ingen-ska-bli-gomd-och-glomd-boken> (2024-06-13)

Tjejjers rätt i samhället (TRIS) *Trippelt utsatt - Att utveckla en handlingsplan för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld på gymnasiesärskolan.*

<https://www.tris.se/publikation/2019/1/17/trippelt-utsatt-metodstod> (2024-06-13)

Tjezers rätt i samhället(TRIS) *Våga förstå*.
<https://www.tris.se/publikation/2019/5/17/kommunikationsverktyget-vaga-forsta>
(2024-06-13)

Treskabinoll. *Grundskolebrevet*. <https://treskabinoll.nu/grundskolebrevet/>
(2024-06-13)

Ungarelationer.se. *Utsatt för våld med funktionsnedsättning*.
<https://ungarelationer.se/category/utsatt/> (2024-07-03)

Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt och Bräcke Diakoni. *Det finns stunder*.
<https://amphi.se/butik/det-finns-stunder/> (2024-06-12)

Västra Götalandsregionens kompetenscenter kring våld i nära relationer (VKV).
Frågor om våld – bildstöd barn och unga. [https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/sofia/rhs7438-1286040036-178/surrogate/Formul%c3%a4r%2c%20FOV%20med%20bildst%c3%b6d%2c%200barn%20och%20unga%20\(fr%c3%a5gor%20om%20v%c3%a5ld\)%2c%20svenska%2c%20VKV.pdf](https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/sofia/rhs7438-1286040036-178/surrogate/Formul%c3%a4r%2c%20FOV%20med%20bildst%c3%b6d%2c%200barn%20och%20unga%20(fr%c3%a5gor%20om%20v%c3%a5ld)%2c%20svenska%2c%20VKV.pdf) (2024-06-13)

Västra Götalandsregionen. *Genväg till forskning. Våldsutsatthet bland barn och unga med funktionsnedsättning*
<https://www.valdinararelationer.se/vkv/forskning/genvag/> (2024-06-07)

Västra Götalandsregionen. *KomBo- Kommunikationsstöd till personer med kommunikativa svårigheter i boende och daglig verksamhet*.
<https://www.vgregion.se/ov/dart/dart/forskning/projekt/kombo/> (2024-06-28)

Västra Götalandsregionen. *Ledarhandledning för bildstödd utbildning om våld*.
<https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/sofia/su1326-771305061-950/native/H%C3%A4fte-hela-uppl%C3%A4gget-f%C3%B6rebyggande.pdf> (2024-06-12)

Västra Götalandsregionen / Dart (specialistenhet för kommunikationsstöd och digital delaktighet) *Lär om kommunikationsstöd*.
<https://www.vgregion.se/ov/dart/lar-om-kommunikationsstod/> (2024-06-07)

Västra Götalandsregionen. *Samtala och stötta kring våld*.
<https://www.vgregion.se/ov/dart/fardigt-material/samtal-om-vald/material/samtala-och-stotta-kring-vald/> (2024-06-28)

Västra Götalandsregionen. *Undervisa om våld*.
<https://www.vgregion.se/ov/dart/fardigt-material/samtal-om-vald/material/undervisa-om-vald/> (2024-06-13)

Åklagarmyndigheten. Barnförhör m.m.

<https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rattspromemorior-och-rattslig-vagledning/rav-202203-forhor-med-barn-m.m..pdf> (2024-06-13)

Örebro universitet. *DIALOG: Dialogstöd för socialtjänstens riskbedömning av våld i nära relationer.*

<https://www.oru.se/forskning/forskningsprojekt/fp/?rdb=p2465> (2024-06-13)

Örebro universitet. *VISA: Våld I nära relationer och Socialtjänstens (Anpassade) Arbete.* <https://www.oru.se/forskning/forskningsprojekt/fp/?rdb=p2464> (2024-06-13)

Bilagor

Bilaga 1. Stödmaterial som inte är anpassade till funktionsnedsättning

Namn och utgivare	Typ av material	Syfte	Målgrupp	Sektor	Utvärdering
Responsible Behavior with Younger Children (RBYC), Moore Center for the Prevention of Child Sexual Abuse, Johns Hopkins.	Program för att motverka sexuella övergrepp på barn där andra minderåriga är utförare.	Förebygga (universell).	Barn (11–13 år).	Skola, en variant för anpassad skola är under utveckling.	Utvärderat med goda resultat. Pågående utvärdering av en variant mot anpassad skola.
Friendsprogrammet, Stiftelsen Friends	Program.	Förebygga.	Elever i årskurs 4–9.	Skola.	Har utvärderats men metodens effekt går inte att fastslås.
Täget, Botkyrka kommun.	Utbildningsprogram.	Förebygga.	Elever i de yngre åldrarna samt yrkesverksamma och vårdnadshavare.	Skola.	Har utvärderats, men med tvetydliga resultat men med positiva indikationer.
Mentorer i våldsprevention (MVP), Botkyrka kommun och organisationen Män för jämställdhet.	Våldspreventivt program.	Förebygga.	Elever i årskurs 6.	Skola.	Har utvärderats med tvetydiga resultat men med positiva indikationer.
KIBB (Kognitiv integrerad behandling vid barnmisshandel), Stiftelsen Allmänna Barnhuset.	Behandlingsmodell.	Förebygga (indikerad).	Föräldrar och barn i åldrarna 3–17 år då fysisk barnmisshandel förekommit och barnet fortsätter träffa våldsutövande förälder.	Social-tjänstens öppenvård, BUP och barnahus.	Forskning indikerar goda resultat men programmet har inte RCT utvärderats.
Tryggare barn, Stockholms stad, Plus föräldraskapsstöd är ägare och förvaltare av programmet.	Metod.	Förebygga (indikerad).	Föräldrar med barn i åldrarna 3 - 11 år (inkommit orosanmälan till socialtjänsten om kränkning eller våld mot barn).	Socialtjänst.	Studier pågår. Preliminära resultat tyder på att metoden är effektiv för att minska risken för upprepade kränkningar och våld.
Triple P, Uppsala kommun förvaltare.	Föräldrastödsprogram.	Förebygga (universell, selektiv och indikerad.)	Föräldrar med barn i åldrarna 0–5 år samt 0–16 år.	Förskola, öppen förskola, mödra- och barnhälsovård.	Har effektutvärderats, positiva resultat för barns beteendeproblem och föräldraförmåga beteende, har implementerats och forskats på i Sverige.
Video Feedback Intervention to promote Positive Parenting (VIPP).	Anknytningsbaserad föräldrastödsmetod.	Förebygga.	-	-	God effekt på lyhördhet hos föräldrar i allmänhet, en anpassad version

					för föräldrar med IF visst stöd.
Attachement and Biobehavioural Catch-Up (ABC), Universitetet i Delaware.	Anknytnings-baserad föräldrastöds-metod (indikerad).	Förebygga.	Omsorgspersoner (biologiska föräldrar, adoptivföräldrar samt familjehem) med barn i åldern 6–24 månader eller barn i åldern 24–48 månader som upplevt tidiga omsorgsbrister.	Socialtjänst, BUP och BVC.	Hög evidens, stöd för förbättrad känsloreglering, beteenden och anknytningskvalitet. Saknas forskning kring hur ABC fungerar för föräldrar med IF.
Alla Barn i Centrum (ABC), Sektionen för psykologi på Karolinska institutet samt Stockholms stad.	KBT-baserat föräldrastödsprogram i tre versioner.	Förebygga (universellt).	För föräldrar med barn i åldersgrupperna 0–2 år, 3–12 år och 13–18 år.	Socialtjänst, förskola, öppen förskola, BVC, förskola, skola, familje-central, ungdomsmottagningar, övriga verksamheter.	Saknas effektutvärdering av ABC 0–2 samt 13–18. ABC Tonår utvärderas i en RCT studie. ABC 3–12 år har positiva effekter på upplevd föräldrakompetens samt på barns utveckling och hälsa. Ej utvärderad för våld.
Ersta värdpunktens barnprogram (bygger på Children are people too - CAP).	Modell för stödgrupp.	Förebygga (selektiv).	Barn 7–12 år som lever med någon som har missbruks- eller beroendeproblem.	-	Otillräckligt vetenskapligt underlag.
Kids Club.	Manualbaserat program.	Förebygga.	Våldsutsatta barn mellan 6 och 12 år och föräldrar.	Socialtjänst.	Otillräckligt vetenskapligt underlag i Sverige. Amerikanska RCT studie indikerar viss effekt.
Connect, Simon Fraser University, Vancouver, Kanada. Avtal för att utbilda, handleda och implementera Connect i Norden har Humana.	Anknytningsbaserat och traumamedvetet föräldrastödsprogram.	Förebygga (universell, selektiv och indikerad).	Föräldrar, familjehem och andra omsorgspersoner med barn 8–18 år (versioner för föräldrabildning, familjehemsföräldrar samt för behandlingspersonal).	Socialtjänst, BUP, skola, behandlingshem, ideella organisationer, familjehem.	Har utvärderats och visat på evidens.
Komet (3–11 år resp. 12–18 år), i Stockholm är Stockholms stad, Plus föräldraskapsstöd ägare och förvaltare av programmet. I övriga landet är Karolinska Institutet förvaltare.	Föräldrastödsprogram.	Förebygga (selektiv och indikerad).	Föräldrar till barn 3–11 år respektive 12–18 år som har mycket bråk och konflikter med sina barn.	Komet 3–11: socialtjänst, BUP samt habilitering. Komet 12–18: socialtjänst, BUP samt familjehem, stödboende, SiS och HVB-hem.	Effektutvärdering av Komet 1–3 år har visat på minskade beteendeproblem hos barnen och ökad föräldraförmåga. Komet 12–18 har utvärderats i en RCT studie i Sverige utan visad effekt.

COPE (Community Parent Education), Charles Cunningham, förvaltas av Barn och ungdomspsykiatri Skåne, Region Skåne.	Manualbaserat föräldrastödsprogram.	Förebygga (universell, selektiv och indikerad).	Föräldrar med barn (3–12 år) med behov av stöd i föräldraskap.	-	Visst stöd för minskning av barn och ungas beteendeproblem, vetenskaplig kunskapslucka för COPE och barn och unga med ADHD.
FÖS – föräldraskap i Sverige, i Stockholm är Stockholms stad, Plus föräldraskapsstöd samt Länsstyrelsen ägare av programmet. Utanför Stockholm är Barnens rätt i samhället (Bris) nationell förvaltare.	Samhällsinformerande program.	Förebygga (universell).	Utrikesfödda föräldrar med barn 0–18 år.	Socialtjänst, medborgarkontor, öppen förskola, skola, SFI, arbetsförmedlingens etablering. civilsamhällesorganisationer.	Ej RTC utvärderad.
Dating Matters, Centers for Disease Control and Prevention, (CDC).	Manualbaserat program för att förebygga våld i ungas parrelationer (föräldraskapsstöd och skola).	Förebygga.	Elever i årskurs 5 och 6.	Skola och föräldrar.	MFOF & Jämställdhetsmyndigheten översätter till svenska.
Locker room talk, Locker room talk.	Manual för samtalsträffar.	Förebygga (universell).	Killar 10–12 och 13–14 år.	Fritid.	Ej RCT utvärderad.
Coaching boys into men, Futures without violence.	Våldspreventivt program med genusförändrande ansats.	Förebygga (universell).	Killar i högstadiet och gymnasiet.	Fritid.	Ja, RCT och kollegialt granskad.
Porn literacy, b.l.a. Emily F. Rothman.	Metod för undervisning om sexualitet, pornografi och medielitteracitet	Förebygga.	Ungdomar.	-	Liten pilotstudie (ej RCT men refereegranskad) med lovande resultat, ej utvärderat för våldsprevention.
Årshjulet, TRIS.	Metod.	Förebygga och upptäcka.	Yrkesverksamma inom skola och fritidsverksamheter.	Skola.	Nej.
Liten och trygg - en handledning för förskolan, Brottsoffermyndigheten.	Hemsida med information och pedagogiskt material.	Förebygga och upptäcka.	Barn i åldrarna 1–6 år.	Förskola.	Nej.
Kunskapsguidens tema om Samtal med barn, Socialstyrelsen, andra myndigheter och aktörer.	Hemsida med stöd och vägledning samt publikationer.	Förebygga, upptäcka och utreda.	Barn (alla under 18 år).	Socialtjänst.	-
Prata med barn, FoU Nordost och FoU Nordväst.	Hemsida om barnsamtal med information, filmer, tips, övningar och checklistor.	Förebygga, upptäcka och utreda.	Barn.	Socialtjänst.	-
Webbkurs om våld, Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK).	Introduktionskurs om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.	Upptäcka.	-	Socialtjänst, vård, skola, omsorg och rättsväsende.	-

Filmer om att fråga om våld i socialtjänsten, Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK).	Utbildningsfilmer om hur frågor om våld kan ställas i socialtjänsten.	Upptäcka.	Vuxna.	Socialtjänsten och andra yrkesverksamma inom kommuner.	-
SEXIT, Kunskapscentrum för sexuell hälsa i samarbete med Sexualmedicinskt centrum-Pilen, Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer och Smittskydd Västra Götaland.	Metod.	Upptäcka.	Ungdomar 13–24 år.		Metoden utvärderas i dagsläget.
BarnSäkert, Region Västernorrland.	Arbetsmodell/frågeformulär.	Upptäcka.	Föräldrar till barn i åldern 6–8 veckor.	Barnhälsovård.	Har utvärderats med positiva resultat.
Jag vill veta, Brottsoffermyndigheten.	Hemsida med information.	Upptäcka.	Barn i åldrarna upp till 8, 8–13 och 14–17 år.	Individer.	Nej.
Freda (kortfrågor, beskrivning & farlighetsbedömning), Socialstyrelsen.	Bedömningsmetod.	Upptäcka och utreda.	Vuxna men kan anpassas till barn.	Socialtjänst.	Har utvärderats med positiva resultat.
PATRIARK-V2, P Randall Kropp, Henrik Belfrage & Stephen D. Hart.	Riktlinjer för bedömning och hantering av risk vid hedersrelaterat våld.	Upptäcka och utreda.	Vuxna men kan anpassad till barn.	Socialtjänst, polis.	Ej granskad av Socialstyrelsen.
Barnafrids kunskapsportal, Barnafrid.	Formulär och metodstöd.	Upptäcka och utreda.	Barn och unga.	-	Nej.
Narrativ Elaborering.	Forskningsbaserad intervjumetod, öppna och icke ledande frågor med visuella kort och verbala ledtrådar.	Upptäcka och utreda.	-	Rättsväsende.	Forskning saknas om hur metoden fungerar i samtal och förhör med barn med intellektuella eller kommunikativa funktionsnedsättningar.
In my shoes.	Forskningsbaserad intervjumetod, datorunderstödda öppna och icke ledande frågor.	Upptäcka och utreda.	-	Rättsväsende.	Saknas forskning om och hur metoden fungerar för barn med olika funktionsnedsättningar.
Sketch-RC.	Forskningsbaserad intervjumetod som ger möjlighet att rita och berätta om ändelsen.	Upptäcka och utreda.	-	Rättsväsende.	Begränsade studier. Finns studier som visar att barn med autism ger mer detaljerade vittnesmål och mindre felaktig information.

Dagsattpratoom.se	Webbsida och handledningsmaterial	Förebygga och upptäcka	Barn och unga från tioårsåldern. Finns stöd för skolpersonal i anpassad grund och gymnasieskola.	Individer, skola.	Nej
Barns behov i centrum, BBIC, Socialstyrelsen.	Kvalitets och verksamhetssystem för handläggning, genomförande och uppföljning av myndighetsutövning.	Upptäcka och utreda.	Socialtjänstens barn- och ungdomsvård.	Socialtjänst, barn och ungdomsvård.	Projektet som utvecklade BBIC har utvärderats. Ej effektutvärderat.
Nationellt förlopp vid misstanke om våldsutsatthet, NKVTS.	Samverkanstruktur vid misstanke om våldsutsatthet.	Upptäcka och utreda.	-	Skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och rättsväsende.	-
Våld i nära relationer: Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården, Socialstyrelsen.	Handbok.	Utreda.	Allmänt med visst fokus på personer med funktionsnedsättning.	Hälso-, sjuk- och tandvård.	Nej.
Signs of Safety, Steve Edwards och Andrew Turnell.	Metod/modell.	Utreda.	Barn och dess vårdnadshavare.	Socialtjänst.	Lägsta evidensnivån. Forskningsprojekt pågår vid FOU Väst.
iRisk (Risk- och skyddsbedömningar för våldsutsatta barn), Socialstyrelsen.	Metodstöd inklusive frågeformulär.	Utreda.	Barn och unga (0–18 år), ungdomar (13–21 år) samt vuxna.	Socialtjänst.	Nej.
NICHHD-protokollet.	Forskningsbaserad förhörsmetod.	Utreda.	Barn.	Rättsväsende.	Studier visar att när förhørsledare använder protokollet lämnar barn berättelser av högre kvalitet med fler detaljer och mindre påverkan från förhørsledaren.
Revised NICHHD.	Forskningsbaserad förhörsmetod.	Utreda.	Barn.	Rättsväsende.	En studie visar högre sannolikhet att barn som var motvilliga att berätta om sina upplevelser gör det om Revised-protokollet användes jämfört med det ursprungliga NICHHD-protokollet.
SARA:SV - Spousal Assault Risk Assessment guide – Short Version, P R Kropp, S D Hart & H Belfrage.	Checklista för bedömning av upprepat partnervåld.	Utreda och förebygga.	Vuxna.	Socialtjänst, polis.	Ej utvärderad av socialtjänsten.
SAM (Stalking Assessment and Management), P R Kropp, S D Hart & D R Lyon.	Riktlinjer för riskbedömning och riskhantering vid stalkning.	Utreda och förebygga.	-	Polis.	-

Bilaga 2. Aktörer som MFD haft dialoger med

Inom ramen för regeringsuppdraget har MFD inhämtat erfarenheter från många olika aktörer. Syftet har varit att säkerställa att MFD:s arbete är i linje med behoven hos yrkesverksamma, hos målgruppen och inte minst hos de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Nedan redovisas alla kontakter som myndigheten har haft sedan uppdraget startade 2023.

Arbetsmöten

MFD har genomfört två arbetsmöten inom ramen för uppdraget. Vid det första arbetsmötet deltog representanter från Stiftelsen Allmänna Barnhuset, det nationella kunskapscentrumet Barnafrid vid Linköpings universitet, Socialstyrelsen, specialistenheten för kommunikationsstöd och digital delaktighet vid Västra Götalandsregionen (Dart), Ågrenska nationellt kunskapscenter för sällsynta diagnoser och andra funktionsnedsättningar samt Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet.

Vid det andra arbetsmötet deltog representanter från Allmänna barnhuset, Socialstyrelsen, Motala kommun/FOU kompetenscenter föräldraskap och kognitiva svårigheter – Linköpings kommun, Brottsoffermyndigheten, Göteborgs universitet, Barnskyddsteam i nordöstra Skåne, Myndigheten för familjerätt och föräldrastöd, Marie Cederschiöld högskola, Karlstad universitet, Huddinge kommun, DART – Västra Götalandsregionen, forskare och konsulter, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Skolverket, Region Gotland, Barnafrid, Jämställdhetsmyndigheten, Habilitering och hälsa – Region Stockholm, Ågrenska, Habilitering och Hälsa Region Stockholm, Karolinska Institutets Center for Neurodevelopmental Disorders (KIND), SUF-Kunskapscentrum, Region Uppsala och Stockholms universitet, BUP Barnahusteam/BUP Traumaenhet, Barn och ungdomspsykiatri, Region Stockholm samt Örebro universitet.

Intervjuer

Intervjupersonerna representerade följande verksamheter och organisationer: Anpassad gymnasieskola – Uppsala, BUP Barnahusteam – Region Stockholm, Ericastiftelsen, Habilitering – Region Skåne, Habilitering – Region Stockholm, Kompetenscenter föräldraskap och kognitiva svårigheter - Linköpings universitet, Paraspportförbundet, RFSU – Malmö, Skolverket, Socialförvaltningen – Haninge kommun, Socialförvaltningen – Huddinge kommun, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), Vård- och omsorgsförvaltningen – Östersunds kommun.

Samråd

1000möjligheter, Metoo-uppropen, Riksorganisationen Unga med Synnedsättning, Synskadades riksförbund (SRF), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL), RFSL Ungdom,

Brottsofferjouren, Barnens rätt i samhället (Bris), ChildX, Nationell kvinnojour och stöd på teckenspråk (NKJT), Kvinnors Nätverk, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), Ung i FUB, FX, Unicef, Riksorganisationen Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF), End Child Prostitution, Child Pornography, and Trafficking of Children for Sexual Purposes (ECPAT), Sveriges dövas ungdomsförbund (SDUF), Delaktighet Handlingskraft Rörelsefrihet (DHR), Funktionsrätt Sverige, Röda Korset, Childhood, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Fryshuset Elektra, Döv idrott, Unga reumatiker, Unga hörselskadade.